

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisiūdinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsijoje (Vokietijoje)
ir Austrijoje . . . . 4 mk.
Amerikoje ir kitur . . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Appgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

TURINYS № 1 ir 2.

- I. Lietuvių balsas: Peterburgo lietuvių peticija. *P-tis.* — Lietuvių ir lenkų iridentų kuopa. *P-tis.*
- II. Ar revoliucija ar reformos? Revoliucijos sąlygos Rusijoje. *Z-s.* — Absolūtizmas ir reformos. *Z-s.*
- III. Iš revoliucijinio judėjimo Rusijos viešpatystė. Susivaišavimas revoliucijinių ir opozicijinių partijų. Maskvos tarybos nusprendimai. Lenkų reikalavimai. — Trenksmai būsimos revoliucijos.
- IV. Nauja Rusijos politika ir Lietuva.
- V. Iš literatūros ir gyvenimo. List Ot-warty. — O prawde i zgođe. — Nowe hasła. — Rusų Socialdem. Lietuvoj. — Protestas Berlyno lietuvių. — Lietuvos ateitis apšviestiesniųjų lietuvių rankose. — Andersono pasakos. — Kaip senėji Lėtuvininkai gyveno. — *E. Karsky.* Siena tarp lietuvių ir baltrusių.
- VI. Amžina legenda. — Cicilikai. — Pikta valia.
- VII. Korrespondencijos. Vilnius. — Du laiškų iš Sibiro. — „Rutos“ atsiliepimas.
- VIII. Nuo Redakcijos: Aukos L. D. P. reikalams. — Atsakymai. — Kankinių kasos apyskaita. — Prisiūstieji rankraščiai. — Prisiūstieji spaudiniai.

Lietuvių balsas.

Peterburgo lietuvių peticija.¹⁾

Žemiau garsinamieji reikalavimai buvo paduoti nuo vardo lietuvių deputacijos (trijų lietuvių? *Red.*) ministerių komiteto pirmininkui Vitte. Prie šios deputacijos (kokia čia deputacija?! *Red.*) prigulėjo šie vyrai: „Lietuvių Laikraščio“ leidėjas Antanas Smilga, Labdaringosios Lietuvių-Žemaičių Draugovės pirmininkas Vincas Matulaitis ir valdžios kontroleris Antanas Pavalkis. Nuo vardo šių petrapiliečių sausio 21 (vasario 3 d.) š. m. į rankas Vitte buvo paduotas sekantis raštas:²⁾

¹⁾ Autoriaus pasakyta: „Lietuvių reikalavimai nuo vardo „Lietuvių deputacijos.“ Tuotarpu po reikalavimais yra pasirašę tik 3 Peterburgo lietuviai, ir jie save nevadina nė „Lietuvių deputacija“, nė dągi „Peterburgo lietuvių deputacija“. *Red.*

²⁾ Man teko gauti lietuviškai rašyta ir patvirtinta to rašto kopija (argi vertimas gali būt originalo kopija? *Red.*); neturėdams rusiškojo originalo, negaliu nė paties rašto kalbos taisyti, ir palieku ją vaik netaisę. *P-tis.*

„Męs žemiaus pasirašę išdrįstame su didžiausia pagarba prašyti Tamstos Gerbiamosios viršenybės, idant peržiūrėdami ministerių komitete, Tamstai pirmininkaujant, nurodymus Augščiausiojo paliepimo, 1904m. 12 (25) gruodžio dieną išduoto, teiktumėties priimti į širdį ir reikalus Lietuvių tautos, užgyvenusios bemaž visą Kauno guberniją, didesnę Vilniaus ir Suvalkų dalį, pagalios Kuršo rėdybos pakraštį.

Visi dabar tebevertojami ypatingi įstatymai, paliepimai, aplinkraščiai ir parėdymai, tam tyčia išleisti Lietuvių tiesoms viršpaminėtose vietose susiaurinti, padarė daug skriaudos visam Šiaurvakarių kraštui ūkio reikaluose, baisiai aptemdino tautą, neišpasakytai sutrukdė krašto gerovės pakėlimą ir tautos kultūros išsilavinimą, visai neduodami tos šalies gyventojoms ir net atskiram žmogui ką nors gero užmanyti ir priderančiai atlikti; abejojame, ar to reikalauja tikri viešpatystės reikalai ir permatomoji rusų tautos nauda. Rods, męs nemąstome prašyti kokių ypatingų tiesų ir privilegijų Lietuvos gyventojoms, bet, kadangi jie priderančiai atlieka visas priedermes ir privalumus, kaip ir visi rusų viešpatystės ištikimieji valdomieji, todėl męs išradome reikalingu pranešti Tamstos Gerbiamajai Viršenybei žemiaus išguldytus tikrus ir neatidėtinus Lietuvos reikalavimus, turėdami viltį, kad jie bus užganėdinti, būtent:

1) Suteikti Lietuviams ant viso Imperijos ploto tas pačias civilines (ukiečių) tiesas, kokias tur (nori turēt? *Red.*) ir tikrieji rusai;

2) Prašalinti augščiaus paminėtose vietose visokius Lietuvių tiesų susiaurinimus ir pripažinti jiems tokias pat tiesas, kaip ir rusams iš prigimimo: ar tai perkant žemę ir visokius nepajudinamus turtus, ar tai nuomuojuant dvarus ir turtus nuo vyresnybės, draugijų ir šėip ypatų, ar užimant įvairias vietas visose viešpatystės valdybose ir to krašto draugijų įstaigose, teip-pat vietas mokslavietėse ir visose mokytojų seminarijose;

3) Prašalinti tikėjimo skriaudą, nesiaurinant lietuvių tiesų sulyg tikėjimo, koki kas išpažįsta;

4) Pripažinti Lietuvių užgyventose vietose lietuvių kalbai valstijos tiesas: a) kad žemiosiose mokyklose būtų mokoma prigimtoje kalboje; b) kad tikėjimo dalykai visose mokyklose būtų išguldomi lietuviams lietuviškai; c) kad lietuvių kalba būtų priderančiai išguldoma visose vidutinėse mokyklose ir mokytojų seminarijose, ir kad lietuviai nuo tokio išguldymo negalėtų atsakyti; d) kad ten, kame lietuviai gyvena, valščiuose ir gminose būtų vartojama vien tik lietuvių kalba; e) kad lietuviai turėtų tiesą padavinėti į vietines įstaigas ir teismus lietuviškai, rašytus prašymus, ar pranešimus, kad užklausti teismuose galėtų atsilepti ir ką aiškinti lietuviškai, nereikalaudami vertėjų pagalbos, kad turėtų tiesą prigimtoje kalboje daryti užrašus (testamentus) ir kitokias pas notarų sąkalbas; g) kad leista būtų lietuviškai daryti apgarsinimai, po miestus ir bažnytkiemius iškabinėti lietuviškai surašyti iškaišos ir antrašai,¹⁾ o ant kryžkelių ir ant visų vyriausybės viešų rūmų būtų parašai, surašyti rusų ir lietuvių kalbom; i) kad vietinė administracija, kuri arčiaus susiriša su Lietuvos gyventojais, būtų priversta mokėti ne tik valstijos, bet ir vietinę lietuvių kalbą;

5) Kad būtų leista lietuviams steigti visokios rūšies vartotojų ukės ir pramonės bendrovės, labdaringosios, raštenybės ir kitokios draugijos, kurių raštai būtų lietuviškai vedami;

6) Įvesti višame lietuvių užgyventame krašte žemiečių įstaigas be jokio apribavimo vietinių gyventojų rinkimo.

Pranešdami apie Lietuvių tautos dvasišką skriaudą ir gyvus jos reikalus, kurių nepakakinus, negali pakilti krašto ūkių geryneiga, mes dar kartą su didžiausia pagarba prašome Tamstos Gerbiamosios Viršenybės neatsakyti anuos peržiūrėti.

(Pasirašė: *Vincas Matulaitis, Antanas Smilga, Antanas Pavalkis.*)

Sako, Vitte priėmęs lietuvių deputaciją labai maloniai, pasakęs, kad visados buvęs tos nuomonės, jog visų Rusijos tautų tiesos turinčios būti lygios, pažadėjęs tą lietuvių prašymą pristatyti ministerių komitetui ir aną, kiek galėdamas, remti.

Teip tat pasibaigė Lietuvių deputacijos darbas. Gailu, kad pačioj Lietuvoj neatsirado platesnio susipratimo, vaisiumi kurio galėjo būti ir platesni ir drąsesni reikalavimai ir daug daugiau parašų. Prie daugelio įtai-

syty Rusijoje pokylių, kame buvo statomi platūs politiškieji reikalavimai, trijų petrapiliečių meldimas perdaug jau panieši į ironiją (? *Red.*)

P-tis.

Lietuvių ir lenkų irridentų kuopa.

Senoji carizmo tvarka visiems daėdė. Tos tvarkos nežmoniškumas ypač paaiškėjo, ištikus karui Tolymuose Rytuose. Tas karas visai nesiseka, žūva bereikalingai tūkstančiai žmonių, kenčia žmonės vargą ir bėdas ne tik ant karo lauko, bet ir namie. Žiūrėk, tai šen, tai ten pasiliko viena motyna su krūva vaikeliu, nēr kam jų prižiūrėti, nē papenėti. Badas ir vargas žmonių akise. O kieno tame kaltybė, jeigu ne caro valdžios, užsimanusios karauti, lieti nekaltą žmonių kraują? Kentėti ilgiaus nebegalima — reikia visai pašuoti ją netikusią valdžią, reikia pastatyti vietoj jos kita valdžią, valdžią pačių žmonių. Toksai troškimas tūkstančių ir milijonų Maskolijos pilėnų, toksai troškimas privalo įsikūnyti, nieks negali jo suturėti, panaikinti.

Apie tokius troškimus pirmiaus mums tekdavo girdėti tik slapčia, nē kam nematant. Šiandien šiuos troškimus atvirai ir viešai žmonės pradėjo skelbti. Progą tokių troškimų apskelbimui šįmet yra davęs tarp kitko 40-metinis teismo reformų įvedimas. Atminimui šių reformų įvedimo pradėjo kelti viešus pasikalbėjimus arba pokylius, ant kurių dažniausiai buvo peikiama dabartinė Rusijos tvarka ir buvo tiesiog reikalaujama pakeisti ta tvarka kitomis įtaisomis, prie kurių visi žmonės galėtų kalbėti apie viešpatystės reikalus. Šauksmas „šalin carizmas“ pradėjo skambėti miestuose ir miesteliuose ir pasiliko kasdieniniu žmonių šauksmu.

Teip dalykams stovint, buvo sumanyta ir Vilniuje iškelti toksai pokylis, prie kurio turėjo prisidėti lietuviai, lenkai, žydai ir rusai. Vienog tasai pokylis neįvyko dėlei sekančių priežaščių (jas čion teip paduodu, kaip tai buvo apskelbus¹⁾ „lietuvių ir lenkų irridentų kuopa“).

1. Vilniaus policmaisters buvo pareikalavęs pristatyti gubernatoriui visų žadančių būti ant pokylio ypatų sąrašą, ant ko įsteigimo komitetas negalėjo ir nenorėjo sutikti.

2. Tarp šio pokylio įsteigtojų apsireiškė nesutikimas su pamatiniais reikalavimais, kurie turėjo būti prie vieno nutarimo įtraukti, kursai būtų visų priimtas: antai lietuvių atstovai, sutikdami ant visų kitų reikalavimų,

¹⁾ tokia tiesa yra pripažinta lietuviams išaiškiniame Valdomojo Senato, išleisto 1903 m. N. 7573, dėlei kasacijinio skundo Senapilės miestiečio Antano Staugaičio. - *Red.*

¹⁾ Toksai apskelbimas tuo tarpu da nepasirodė, vienog yra jau daromas. Vardas „irridentai“ — neužganėdinti — sutraukė juos vienon kuopon.

kuriuos atstovai kitų tautų yra pastatę, pareikalavo pakeisti straipsnis:

„kiekvienai Rusijos tautai duodama tiesa spręsti apie save; toji tiesa yra užtikrinama viešpatystės įstatymais“ sekančiu straipsniu:

„užtikrinimui lietuvių tautai tiesos spręsti apie save, kaip tat ir kitoms Maskolijos tautoms, visi susirinkusieji (lietuviai, lenkai, žydai ir rusai) reikalauja lietuviams ir kitoms tautoms, gyvenančioms Lietuvoje (suprantamoj etnografiškose ribose) kuo-plačiausios autonomijos, paremtos ant demokratizmo pamatų, kurie tat galėtų pilninteliai užtikrinti tiesas visoms tautoms, gyvenančioms Lietuvoje ir esančioms mažumoje.“

Toksai lietuvių atstovų reikalavimas buvo atmestas, ir šie dėlei tos priežasties atsisakė dalyvauti.

3. Lietuviai ir lenkai pakėlė protestą prieš dalyvavimą pokylyj redakcijos „Sieviero-Zapodnoje Slovo“, koksai tat protestas šėip skamba:

„Atsimindami, jog 1) vietinis raštenybės organas privalo skelbti vietinių gyventojų reikalus, o tuo tarpu „Sieviero-Zap. Slovo“ veizdi į lenkų ir lietuvių tautų reikalus iš atžvilgio rusų viešpatystės reikalų, 2) jog gerbiąs save pirmėivių organas privalo prisitūrėti grynai nulemtos pirmėivių programos, o tuo tarpu „Sieviero-Zap. Slovo“ talpina savo laikraštyje straipsnius ir žinias aiškiai reakcijnės pakraipos, o kaip-kada sutinkančius su vyriausybės norais, mėš, lenkai ir lietuviai, pripažįstame, jog nėra galima drauge būti ant užmanyto idėjos pokylio su „Sieviero-Zap. Slovo“ redakcija.

Tokiu tat būdu iširo taisomas pokylys.

Vienog tai neužkenkia mums, lietuviams¹⁾ ir lenkams, ištarti bendrą žodį ir papasakoti plačiai visūmenei apie neatmestinus mūsų krašto reikalavimus:

1. Eidami iš vieno su visų tautų troškimais — pašluoti carizmą, ir prisijungdami prie rusų kovos, vedamos šiose dienose keliu revoliucijos, išrandame reikalingu įvesti šios permainos:

1) prašalinimas visokių privilėgijų ir varžančių tiesų, kurios paliečia tautą, tikėjimą arba visūmenės dalis; 2) paliuosavimas visiems apkaltintiems dėlei politikos arba tikėjimo dalykų; 3) tiesa, užtikrinanti ypatų ir gyvenimų nepaliestinumą; 4) tiesa laisvo žodžio, tikėjimo, susirinkimų, draugovių ir straiķų, 5) tautos milicija vietoj karūmenės.

II. Reikalaujame, idant rusų konstitucija būtų paremta ant pamatų liuosios federacijos

tų šalių (etnografiškose ribose) gyventojų, kurie yra apreiškę savo tautos ypatingumą ir reikalauja autonomijos (patvaldystės) savo tautai (Lietuva, Lenkija, Finai, Ukraina).

III. Susibendravusių šalių santikiai, o teip-pat jų tiesos ir priedermės ekonomijos, politikos ir kultūros atvejuose priderės nuo išrinkto tam tikslui visų šalių atstovų susirinkimo, kursai elgsis sulyg tiesų, išdirbtų ir priimtų visų susibendravusių šalių.

IV. Šioj bendrovėj Lietuva bus tam tikru kūnu, kurios politiškai tvarka bus surėdyta ir priimta pačios jos visūmenės, kuri gyvena ant Lietuvos žemės, ypatoj jos atstovų, išrinktų Vilniaus Seiman ant pamatų visuotino, lygaus, slapto ir tiesaus balsavimo.

V. Mėš teip-pat stengsimės, idant ši Lietuvos konstitucijinė autonomija būtų pamatuota ant demokratizmo pamatų, kurie užtikrintų lygias tiesas visoms tautoms, Lietuvoje gyvenančioms, nors ir pasiliekančioms mažumoje.

(Pasirašė:) Lietuvių ir lenkų irridentų kuopa.

Vilniuje, Gruodžio mėn. 1904 m. P-tis.

Ar revoliucija ar reformos?

Revoliucijos sąligos Rusioj.

Pradžioj šių metų atsilankė pas pašauktąjį Rusijos tiesų žinovą prof. M. fon Reussner korespondentas dienraščio „NeueFreiePresse“ ir prašė jo išreikšti savo pažiūras ant dabartinio Rusijos padėjimo.

Paklaustas, ar jis tiki, kad Rusioj gali kilti revoliucija, prof. Reussner atsiliepė:

„Jeį caras nenuspręš įvezdinti tokias reformas, kokių reikalauja ši valanda, jei jis pirmiu-pirmiausia ne susipras duoti konstituciją, tai revoliuciją bus neišvengtina.“

Paskui korespondentas užklausė: kas tą revoliuciją galėtų kelt, nesant Rusioj to stipraus trečiojo stovio, kuris Prancūzijoje, norėdamas išsiliuosuoti, sukėlė 1789 m. revoliuciją? Prof. M. Reussner tokiu būdu aiškino sąlygas revoliucijos Rusioj.

Pas mus Rusioj yra teipgi stovis, analogiškas prancūziškamjam tiers état, ir nuo jo prasideda tas stiprus judėjimas, kuris yra užliejęs visą Rusiją. Tiktai tą stovį reikėtų pavadint ne trečiuoju, bet pirmuoju, nesa jis apima visus, ką gali pasigirti apšvietimu ir turtais: gydytojus, juristus, raštininkus, dailininkus, teipgi pirklus ir dvarininkus, dagi apšviuosuosius valdininkus ir aficierus. Pas mus nēr ką nē kalbēt apie antagonizmą tarp pilėnijos (Bürgertum) ir bajorijos, nors tas antagonizmas buvo vienu iš vyriausių prancūzų revoliucijos motyvų. Tas stovis, apie kurį aš tamistai kalbu, nėra grynai pilėniškos

¹⁾ lietuviams: 1) kalbantiems lietuviškai ir 2) nesuprantantiems lietuviškai.

kilties, koku buvo tiers état Prancūzijoje, pilėnija ir bajorija priguli prie jo lygia dalia, o per tai išeina — kas užsieniuos ypatingą nuostabą iššaukia — kad senoviški vardai rusiškosios aristokratijos dabar yra matomi drauge su vardais kovotojų už tiesą ir laisvę, kad rusiškieji kunigaikščiai yra dagi appozicijos vadovais.

„XVIII-ame amžiuje autokratija suslėgė paskutinį aristokratijos pasipriešinimą, priverstė pasiduoti, ir stovinis atsiskyrimas bajorijos tapo prašalintas, iširo siena, kuri atskyrė ją nuo kitų stovių, ir leista buvo pristot prie to stovio teipgi užsitarnavusiems valdininkams, aficerams, kunigams ir šiaip apgarsėjusioms ypatoms iš kitų visūmenės dalių . . . — Bajorija ir pilėnija tveria viešpatystėje pirmąjį stovį, turi vienokius kultūriškus, ekonomiškus ir politiškus reikalus, todėl jos dabar lygiu būdu tapo įtraukti appozicijinio judėjimo sukuri. Šisai pirmasis Rusijos stovis dabar turi revoliucijines pažiūras.

„Męs rusai — kalbėjo toliaus prof. Reusner — iš prigimimo nesame revoliucionieriais. Męs esame lėti, dagi per lėti, ir reikia didei stebėtis, kad priėjo prie to, kad po visą šalį išsiplėtė revoliucijos liepsna. Tokį stebuklą padarė karas. Ant visų gyventojų karas uždėjo skaudžią naštą. Miestai, kaip ir sodžiai, lygiu būdu pasijuto vargingame padėjime.

Opozicijinės idėjos nuo senei buvo svetimos rusiškamjam dvarininkui. Jis gyveno sau ramiai savo dvare ir nenorėjo nė klausyt apie politiką. Dabar karas jį išjudino iš vietos: mobilizacija atima jam darbininkus, darbas ūmai eina brangyn, geležinkeliais jis negali gabenti savo žemės produktų, nes geležinkeliai yra reikalingi karūmenės valdybai.

Tarp sodiečių atsiranda slaptingas judėjimas, kuris lemia pavojų dvarininko turtui ir gyvasčiui. Beto rusiškieji žemininkai skundžiasi, kad rusų vyriausybė nuskriaudusi juos, leizdama Vokietijai už anos nesikišimą (Neutralität) pakelt muitą ant ūkio produktų. Dėlei tų ir kitų panašių priežasčių atsitiko negirdėtas dalykas, kad ir rusiškasis dvarininkas, kuriam ikšiol labiausiai ramumas te rūpėjo, tapo pastūmėtas į appozicijos eiles.

Dėlei stokos darbininkų kenčia teipgi pramonė, kuri per paskutinius dešimtmečius smarkiai pakilo ir sustiprėjo.

Pagaliaus visi tie, ką dalyvauja ekonomiskame Rusijos gyvenime, abejoja, ar tik pinigų vertybė nebus prilaikoma paskolintais užsieniuos pinigais. Su rūpesčiu viens kito klausia, kas bus, jei pinigai, kuriuos yra skolinę užsienių bankai, bus sunaudoti karo reikalams, ir ateis toks laikas, kuomet šalį nebėliks aukso.

Skudžiai užgriebia karas teipgi šeimynos gyvenimą. Ikšiol daugiausia karo aukomis buvo žemininkai ir darbininkai, dabar mobilizacija neaplenkia nė aukštesniųjų luomų. Šaukia atsargos aficerius, tūkstančiai šeimynų turi atiduoti savo sūnus: nė jų turtas, nė aukšta vieta neapgina jų nuo to. O kas eina į Aziją, tas jau turi ir atsisveikint su savaisiais ant visados: Rusijoje žino, kad tai, kas darosi Mandžurijoje, tai ne karas bet skerdykla.

Tokiu būdu visa Rusija yra apimta neapykantos prieš karą ir prieš tas sąlygas, kurios tą karą pagimdė. Ir inteligentija, kuri jau kelios dešimtys metų rūpinosi politiškuoju Rusijos išliuosavimu, ūmai pamatė prieš savo akis stiprią appozicijos partiją, kuri nuo draugijos viršūnės eina iki darbininkų ir ūkininkų. Darbininkai tai yra appozicijos branduolys, ir galima tikėtis, kad jiems išpuls kovą nusverti. Dideliuose miestuose, Peterburge, Maskvoje, fabrikų apygardose, esančiose apie Maskvą, jie yra susitelkę į dideles kuopas, gerai susiorganizavusios ir klauso savo vadovų. Ikšiol jų vadovai velijo laukti, ir darbininkai laukia, nenori savo spėkų blaškyti.

Dagi ū k i n i n k a i pradeda judėti. Žinoma, šitie bėdini žmonės, kurie ikšiol buvo laikomi tamsybė, turi vos mažą sąprotą apie tai, kas dabar darosi. Jų sukilimas būtų juo baisesnis. Dabar, kaip jau pasergėta, tēmijamas tarp jų tūls judėjimas, kurį yra iššaukus mobilizacija. Rusų laikraščiai dabar talpina daug laiškų sodiečių, ypač iš vidurinių Rusijos gubernijų, kurie karštais žodžiais aprašinėja vargą, kurį pagimdė mobilizacija sodžiuose.

Kovojant už bendrą reikalą, už konstituciją, visi partijų skirtumai tapo užmiršti . . .

Ž—s.

Absolutizmas ir siūlomos reformos.

Gruodžio 12 (25) d. Rusijos vyriausybė, tarytum atsiliepdama ant zemstų atstovų reikalavimų išleido viršiausiąjį reskriptą senatui, pranešdama, kad caras eisias senu keliu, kad pildysias „paskutinę ir šventą valią“ savo pranokėjų, kurie „nuolat rūpinesi“, kaip padidinti laimę „Dievo pavestos jam viešpatystės“, kad „saugosias nepaliestinus pamatus“, ant kurių paremta yra Rusijos viešpatystė, kad vyriausybė „nuolat ir atsidedus“ aukausianti visus savo rūpesčius šalies reikalams, „ypač reikalams sodiečių“, kad „saugosianti šalies ramumą“, nuo kurio pareinanti žmonių gerovė ir t. t.

Beto neatidėtinu reikalu esą pagerinti šalies administraciją ir apsaugoti viešojo gyvenimo tiesas:

1. apsaugoti įstatymų pildymą, apsunkinti savavališką jų peržengimą ir palengvinti priemonius tiesiai atrasti;

2. praplatinti vietinių įstaigų (miestų ir sodžių) autonomiją (savarankiškumą);

3. apsaugoti teismų nepriklausomybę ir lygybę visų prieš teismą;

4. pagerinti darbininkų likimą ir įvesti jų apdraudimą;

5. susiaurinti, kiek galint, ribas administracijos veikimo dalykuose persekiojimo ardytojų viešojo ramumo ir tvarkos;

6. apsaugoti „pamatinių įstatymų išventintąjį tikybos dalykuose laidumą“ ir prašalinti „stačiai neįstatytą tiesoje“ tikybos laisvės siaurinimą;

7. peržiūrėti įstatymus, kurie siaurina svetimšalių ir svetimtaučių tiesas, paliekant tik tokius padavadijimus, kurių privalo „patį tikrieji viešpatystės reikalai ir matomoji rusų tautos nauda“;

8. prašalinti iš įstatymų bereikalingąsias spaudos sąvaržas.

Apsvarstinėjimas tų klausimų tapo pavestas ministerių komitetui, kuris „veikiausiai ir pilniausiai“ galėsias įvykinti nurodytąjį caro paliepiamą.

Netrukus tapo išleistas toks valdžios paliepiamas:

„Kadangi vyriausybės pareiga yra ginti šalies tvarką ir viešąjį ramumą nuo kiekvieno bandymo sutrukdyti paprastąjį vidaus gyvenimo bėgį, todėl visoki bandymai sugriauti esantį surėdymą ir visoki valdžiai priešingi susirinkimai turi būti ir bus leistinai įrankiais persekiojami; kaltininkai, ypač valdininkai, vadovai viešųjų susirinkimų, svarstančių apie viešpatystės organizaciją, bus kaltinami ir baudžiami.“

Taigi išleistasai 12 (25) d. gruodžio paliepiamas senatui nurodo visą eilę reformų, paremtų ant senojo pamato, t. y. išleistų dvasioj pamatinių viešpatystės įstatymų, dvasioj absoliutizmo (vienvaldybės).

Kokią gali turėti vertybę tos reformos, ne sunku suprasti, atsiminus dvasią absoliutizmo. Absoliutizmas tai yra valdymo sistema, suteikianti valdymo monopolį carui, arba, geriaus sakant, valdininkijai (biurokratijai), kuri išleidžia įstatymus tokius, kokius ji nori, prižiūri jų pildymą, renka mokesčius ir išleidžia juos, kaip jai patinka, valdo karūmenę ir ją naudoja ne tik prieš svetimus, bet ir prieš savuosius, žodžiu, valdo šalies reikalus savarankiškai, viešpatauja ant gyventojų ir jų turto, turėdama neapribotą laisvę, savavališkai. Visi įstatymai, valdininkijos išleidžiami, ne tik negali prieštarauti tai sistemai, bet da turi ją saugoti tam tikrais įstatymais apie spaudą, draugystes, susirinkimus, jaunuomenės auginimą, tikėjimą etc.

Viršiausiasis paliepiamas nori „pagerinti šalies administraciją ir teismus“, bet nenori prašalinti priešaščių administracijos ir teismų

netikumo, nenori, kad valdininkai ir teistojai prigulėtų nuo žmonių, kad atsakytų už savo nusidėjimus lygiai su kitais prieš teismą, kad neatsiskirtų nuo kitų valdininkijos privilegijų siena. Bene netikusi administracija gali pati save pataisyti? Bene galima apsaugoti teismų nepriklausomybę, jei teismai pasilieka vien valdininkų rankose, t. y. priklauso valdininkijai, turinčiai neapribotą laisvę? Bene gali būt apsaugota „lygybė visų prieš teismą“, jei pamatiniai viešpatystės įstatymai tos lygybės nepripažįsta ir apginimą valdininkijos privilegijų stato už vyriausią šalies valdymo rodyklę? . . .

Tą-pat galima pasakyti ir apie vyriausybės rūpeščius apsaugoti „viešojo gyvenimo tiesas“, autonomiją vietinę, laisvę spaudos, tikėjimo, draugysčių, susirinkimų etc.

Kaip galima praplatinti arba apginti vietinių įstaigų autonomiją, jei nėra autonomijos centrališkos, jei visoj šalyj viešpatauja valdininkų sauvalė? Kaip galima apginti laisvę spaudos, tikėjimo, draugysčių, susirinkimų, nejudinant pamatinių viešpatystės įstatymų apie saugojimą caro ir valdininkijos privilegijų, viešpatystės „tvarkos“ ir „ramumo“? . . .

Žodžiu, visi tie „pagerinimai“, „apsaugojimai“, „praplatinimai“ tiesų tai tik tušti žodžiai, ką nesutinka su pamatinių įstatymų dvasia, dagi pamatiniams įstatymams prieštarauja, tai yra tik monijimas visūmenės akių, viliojimas gražiais žodžiais lengvatikių.

Bet ar gi galime mėš tikėtis nuo valdžios kitokio apsėjimo? Ji kovoja už savo būtį, savo išlikimą, kaip ir kiti daro, gina pati save, savo poziciją, savo privilegijas, savo „tiesas“, „Dievo suteiktas“, ji naudoja žmonių tamsumą, jų nesusipratimu, dvasiškos pagalba, kalėjimais, karūmene, policija, kumščia, nahaika — kaip kur geriau išpuola . . .

Veikiaus reikėtų stebėtis, jei valdininkija negintų savo privilegijų, savo pozicijos, negintų absoliutizmo sistemos, nepersekiotų savo priešininkų, duotų laisvę spaudai, draugystėms, susirinkimams etc. Toks apsėjimas būtų nepaprastas, nenaturališkas, prieštarautų prigimties ir draugijos įstatymams. Tikėtis, kad valdininkija pati, iš geros valios atsakytų, nuo visų savo privilegijų, kad caras nuliptų pats geruoju nuo sosto „pour beaux yeux“ revoliucionierių, arba liberalų, tai būtų vis vien, ką tikėtis negalim daito.

Jei valdininkija, stumiamą išlikimo instinkto, negali būti priešininku savo interesų, tai kaip gali ji suteikti žmonėms tokią laisvę, kuri galėtų sugriauti vienvaldybės (absoliutizmo) pamatus?

Tokiu būdu aiškinant motyvus valdžios veikimo, stoja prieš akis visas tragizmas šio pereinamojo laiko. Absolutizmas jau griūva, bet negriūva be kovos, be kraujo praliejimo; jis praris da daug aukų, sugers daug kraujo savo sukilusių vergų, kol visiškai nenustos spėkų ir vilties laimėjimo. Ir ta kova juo gali būt baisesnė, juo daugiau bus įtraukta į kovą nesusipratusių sodiečių. Z.

Iš revoliucijinio judėjimo Rusijos viešpatystėj.

Susivažiavimas revoliucijinių ir opozicijinių partijų.

Lapkričio mėn. 1904 m., užmanius finų aktyviškai atramos partijai šios grupos ir partijos tapo užkviestos susirinkti į vieną vietą, apsvarstyti bendrus visoms organizacijoms siekimus ir priemones tam tikram sutvarkymui (koordinacijai) spėkų:

1. Rusijos social-demokratų darbininkų partija, 2. Partija socialistų-revoliucionierių, 3. Lenkų socialistų partija, 4. Visuotinas darbininkų žydų susivienijimas (Bund), 5. Lenkijos ir Lietuvos socialdemokratija, 6. Lenkų socialistų partija „Proletariat“, 7. Lietuvių social-demokratų partija, 8. Latvių social-demokratų darbininkų partija, 9. Susivienijimas latvių social-demokratų, 10. Finų darbininkų partija, 11. Ukrainiečių socialistų partija, 12. Ukrainiečių revoliucijinė partija, 13. Gruzijos sociališkoji federalistų-revoliucionierių partija, 14. Armėnų socialdemokratų darbininkų partija, 15. Baltrusių revoliucijinė kuopa, 16. Armėnų revoliucijinė federacija, 17. Grupa rusiškųjų konstitucionalistų, 18. Lenkų tautiškoji Līga, 19. Finų aktyviškos atsparos (oporu czynnego) partija.

Taigi buvo užkviesta iš viso 19 organizacijos (3 liberališkos, kurios reprezentuoja 10 persekiojamų Rusijos viešpatystės tautų. Iš jų ant susivažiavimo atsiuntė savo delegatus 8 organizacijos: 1. socialistų-revol. partija, 2. lenkų socialistų p., 3. latvių social-dem. darb. p., 4. Gruzijos soc. fed.-revol. p., 5) armėnų revol. federacija, 6. rus. konstit. grupa, 7. lenkų tautiškoji Līga ir 8. finų aktyviškos atsparos (czynnego oporu) partija.

Deklaracija.

Apsvarstę,

1. kad vienvaldystės sistema yra atkakliu trukdytoju progreso ir gerovės ne tik rusų tautos, bet ir visų kitų tautų, spaudžiamų caro valdžios, ir yra, prie dabartinio kultūros stovio, netikusiu ir pragaištingu anachronizmu;

2. kad kova prieš tąją sistemą galėtų būt vedama su didesne energija ir pasisekimu,

jei veikimas yvairių opozicijinių ir revoliucijinių partijų, rusiškųjų ir ne rusiškųjų, būtų koordinuotas;

3. kad ši valanda ypač tinka sutaikymui veikimo visų tų partijų priešais vienvaldišką valdžią, diskredituotą ir susilpnintą baisiomis pasekmėmis iššauktą per jos nesumanią politiką karo — atstovai NN (įvardytos organizacijos. Red.) susirinkę ant konferencijos opozicijinių ir revoliucijinių organizacijų vienbalsiai nusprendė vardu visų tų organizacijų išleisti tokį atsiliepimą:

Nė viena iš reprezentuotų ant konferencijos partijų, pristodama prie koordinuoto veikimo, nė kiek ne mano per tai atsakyti nuo kokio nors punkto savo programo arba taktiškųjų kovos priemonių, sutinkančių su reikalavimais, spėkomis ir stoviu tų visūmenės elementų, luomų ir tautų, kurių interesus ji reprezentuoja.

Bet visos tos partijos įstato, kad žemiaus nurodytieji principai ir reikalavimai visų lygiai yra pripažinti:

1. Prašalinimas vienvaldystės; panaikinimas visų padavydijimų naikinančių konstitucijines Finijos tiesas;

2. Perkeitimas vienvaldiško surėdymo į laisvą demokratišką surėdymą, paremtą ant pamato visuotinio balsavimo;

3. Tautos turi tiesą spręsti apie savo dalį („samoopredielenje“); gvarantuota įstatymais laisvė tautiškojo plėtojimos visų tautų; pašalinimas persekiojimo tautų Rusijos viešpatystėj. („Naprzod“ 1904 m. Nr. 333.)

Maskvos tarybos nusprendimai.

Gruodžio 13 d. (n. s.) Maskvos miesto valdybai, susirinkusiai svarstyti 1905 metams sąmatą (biudžetą), tapo įduotas 65 miesto pasiuntinių rimtai formuluotas ir motyvuotas sumanymas duoti žinią vyriausybei, kad Maskvos miesto valdyba laiko už būtina reikalingą daiktą:

1. išleisti įstatymus apginimui ypotos nuvaldininkų saualės;

2. prašalinti išimtinus įstatymus;

3. užtikrinti laisvę sąžinės ir tikėjimo, laisvę spaudos ir susirinkimų;

4. apginimui minėtų tiesų (principų) išaukt laisvai išrinktus žmonių atstovus;

5. Įvesti viešą kontrolę valdymo būdo; Šitas sumanymas tapo Maskvos miesto tarybos vienbalsiai priimtas.

(„Neue Freie Presse“ Nr. 14480.)

Lenkų reikalavimai.

Užsienių laikraščiai rašo, kad po įtekme revoliucijinio judėjimo Rusijoje įsikūrusi Var-

šavoje nauja progressyviškai-nacionališka partija, kuri statanti šokių reikalavimus:

1. Lenkų karalystė turi tapti autonomiška politiškoj prasmėj šalis (kaip prieš 1830 m.) su savo seimu, išrinktu ant pamato visuotinos, tiesios ir slaptos rinkimo tiesos, kuris (t. y. seimas) galėtų vesti Lenkijos reikalus savarankiškai;

2. Už karalystės sienų lenkams turi būt leista pilnai naudotis politiškomis ir tautiškomis tiesomis;

3. Pirm įvedimo tokio organiško statuto Lenkų Karalystei turi būt išleisti toki įstatymai:

a) įvedimas lenkiškos kalbos į mokyklas, valdybas ir teismus; b) prašalinimas tautiškujų ir religiškujų privilegijų, ypač leidimas persekiojamiems unitams laisvai tikėti; c) suteikimas lygių tiesų lenkams visoj viešpatystėj; d) pilna laisvė draugovių, susirinkimų, prakalbų ir streikų; e) nepaliestinumas ypotos ir pastogės; g) autonomija valščių ir miestų; i) visuotinas, priverstinis ir neapmokamas mokymas.

* * *

Šitai reikalavimai kitos lenkų organizacijos, prisiūsti mums iš Varšavos:

1. Reikalaujame, kad konstitucija Rusijos viešpatystės būtų paremta ant pamato federacijos tarp Rusijos tikrosios ir pakraštinių šalių (Lenkijos, Lietuvos, Finlandijos ir tt.)

2. Toje federacijoj Lenkų Tauta tvers atskirą čielybę, kurios politiškoji organizacija taps įstatyta ir priimta pačios Lenkų Visūmenės, per jos atstovus, išrinktus visuotinu, slaptu, betarpiu balsavimu į Varšavos seimą.

3. Tiesa steigimo ant viso viešpatystės ploto kultūrinių ir ekonominių įstaigų su tautiškuoju pobūdžiu (būtent, mokyklų, universitetų, bankų ir kt.) prigulės visoms viešpatystės tautomis.

4. Karūmeninė tarnystė visokių laipsnių atliekama tiktai savo krašte.

5. Ant viso ploto rusų viešpatystės reikalaujame prašalinimo visų išimtinių tiesų, taigi visiško sulyginimo tiesų visų tautų ir tikybių.

6. Pirmneng tos reformos taps įkūnytos, laikome už neatidėtiną, įžengiamąjį reikalą apgarsinimą amnestijos visiems politiškiems prasikaltėliams, prašalinimą cenzūros, apgarsinimą nepaliestinumo ypotos ir pastogės, laisvės žodžio ir viešųjų susirinkimų, kadangi tiktai tokios sąlygos suteiks visūmenei galėjimą apreikšti savo troškimus ir įkūnyti tokias reformas, kurios sutinka su visūmenės reikalais.

Apie šiuos reikalavimus mums rašo iš Varšavos gruodžio 20 d. p. m.:

„Prisiūnčiu Tamstoms „ultimatuma“, koj dalis lenkų visūmenės rengės įduoti p. Šipov'ui, ar kitam būsimam pirmininkui įstaigos įstatymams leisti. Reikalavimai tie turėsia būt aprūpinti mažiausiai dešimčia tūkstančių parašų, bet lenkai tikisi surinksią tų parašų begalę. Pradžią davė, regis, nepersena da partija „Społeczność Polska“, (kuri, reikia priminti, nenor save vadinti partija). Toji partija į savo darbą geistų įtraukti ir Lietuvą, kaipo istoriškąją savo sesutę, ir tam tikslui būsią pasiūsta keletas ypatų į Vilnių ir kitur rengimų skaitymų, susirinkimų etc.

„Be to jau surengta ir išsiūsta Mirskiu du projektu neišvengtinių reformų Lenkijoj: viens nuo vardo Tiškevyčiaus, antrasis su 20 parašų žymesniųjų ypatų — aristokratų, didžpinigių, tiesininkų, literatų ir kt.

„Tų projektų nesu skaitęs, bet žinau kad yra gana taikūs (umiarkowane).“

Trenksmai būsimos revoliucijos.

Revoliucija ne tik artinasi, bet, gali sakyti, jau prasidėjo . . . Tas bausis žodis „revoliucija“, nuo kurio, kaip nuo perkūno trenksmo, dreba visi žmonių skriaudėjai, o pirmoj eilioj caro sostas, jo valdžia ir visi jos prilaikytojai, stojosi kūnu. Kokia tad visų linksmybė! Supuvusioji senovės tvarka jau juda, jau griūva, užleisdama vietą naujai tvarkai, kuri žada žmonėms skaisčią laimę. Gimimas naujos tvarkos neapseina be kančių, be didžiausių sopulių, bet kas atsizadės jų nepakelti, kas atsisakys kloti aukas dėl tos skaisčios laimės, kuri žmonių yra laukiama. Tas aukas ir net brangiausia, ką žmogus turi, gyvenimą, žmonės noriai kloja ant aukuro šviesesnės ateities.

Teip, aukų jau ne mažai paklota. Prasidėjo tai sausio 9 (22) dieną Peterburge. Tūkstančiai darbininkų, vedami popo Georgijo Gopono, buvo sumanę įieškoti pas carą teisybės. Tiems žmonėms daug kas netiko, daug kuo jie buvo nustoję tikėti, bet laikė savo širdise da įtikėjimą į carą. Reikėjo nuo tokio įtikėjimo pričiepyto (? Red.) visos valdžios tarnų gaujos nusikratyti, reikėjo nusimazgoti nuo senovės prietarų. Įvikiusi tą dieną žmonių skerdynė numazgojo nuo žmonių tuos prietarus: caro portretai sudraskyti, subiauroti jau svaidėsi vakare po visas gatves. Caro žmonių širdyje jau nebebuvo. Žemiaus aš paduodu ištišą popo Gopono laišką (darbininkų peticiją? Red.), kurį ans (= darbininkai Red.) tikėjos įduoti carui, ir paskui antrą jo laišką, rašytą jau vidur-

naktyje, kuomet jau paliovė tikėjęs „žvėriui carui“. Gana buvo kelių valandų, ir iš jo krutinės išsiveržė jau visai kiti jausmai. Teip pamokinančios buvo tos kelios valandos.

Supratimui jo laišku, paduodu čion kelis paaiškinimus apie patį darbininkų vadovą.¹⁾ Gaponas mažrusių kilmės, paeina iš neturtelių kilmės, paeina iš neturtelių šeimos, neturįs nė 30 metų. Norėdams turėti didesnę ant žmonių įtekę, pasiliko popu. Buvo popu prie vieno iš Peterburgo kalėjimų... Viešpataujant da ministrui Plėvei (o šiandien jau nebėr nė Mirskio — teip greitai laikas mainosi) ir patariant tiesos ministeriui Muravjevui, Gaponui buvo leista įkurti Peterburgo fabriku darbininkų draugovę. Tikslu tos draugovės buvo ginti darbininkus nuo pragaištingo revoliucionierių mokslo. Todėl policija visai nedabojo, ką dirba pirmininkas tos draugovės, tėvas Gaponas. O darbo tuo tarpu buvo nemažai. Po visą miestą buvo įkurta 11 atskirų tos draugovės šakų. Visur ėjo darbas. Išpradžios prasidėjo svarstymai apie sąlygas darbininkų darbo. Buvo kalbama, jog reikia pagerinti tos sąlygas, reikia sutrumpinti dienos darbas iki 8 val. ir tt. Kaip pirmininkas su keleta draugų dažnai ans tarės su fabriku užveizdais, vienog galutinai sustojo tikėjęs į tų užveizdų gerus norus: jie pasakė darbininkams, jog Maskolijos tiesos neleidžiančios sumažinti darbo dienos iki 8 val., jog apskritai tos tiesos nieko nedaleidžiančios, kas patiems fabrikantams atneša pragaištį. Prašalinimui tikėjimo į kokias nors tarybų pasekmes ypač gelbėjo Peterburgo darbdavių susirinkimo nutarimas, kursai pačių darbininkų buvo išgautas. Iš to nutarimo darbininkai kuo-aiškiausiai pamatė, jog darbdaviai yra valdžios paturimi, nes ir pačios tiesos teip lieka sutaisomos, kaip geriaus tinka fabrikantams. Akisė darbininkų išaugo nauja siena — caro valdžia, kuri reikėjo prašalinti. Todėl tat teip daug apie tai primena Gaponas savo (? Red.) laiške, kurį norėjo paduoti carui. Visuose draugovės susirinkimuose šie klausimai buvo svarstomi ir pagalios išaugo į visą programą. Jau nuo sausio 5 (s. s.) dienos visi darbininkai atvirai buvo prisiekdinami pildyti tą programą. Šnipai nieko nė jaustė ne jautė.

¹⁾ Mums rodos p. B-lis per daug išaukština vertybę ypatos popo Gapono atsitikimuose 9 (22) sausio, suteikdamas „paaiškinimus“ apie jį ir vadinamas darbininkų peticiją jo „laišku“. — Kad pas darbininkus, Gapono vedamus, įtikėjimas į carą būtų valdžios „pričiėpytas“, reikia abejoti: veikiau tas įtikėjimas yra nuo senėi užsilikęs, o valdžia tik stengėsi prilaiyktyti, auklėti tą įtikėjimą. Red.

Teip darėsi dvi dieni ir tik trečią dieną šnipai pradėjo rodyties. Bet tuomet sausio 8 dieną Gaponas jau buvo apreiškęs savo norą eiti prie caro. Ir štai sausio 9 dieną apie vidurdienį iš visų miesto kraštų pradėjo žmonės traukti prie Žiemos Rūmų. Visur žmonės buvo sutikti policijos, karūmenės, kuri pradėjo leisti šūvius. Būdami be ginklų žmonės tegalėjo tik keikti tą prakeiktą valdžią, kuri išleido kareivius, nustojusius broliškų jausmų, šaudytų žmones, savo brolius, tėvus, motinas ir vaikus. Valdžia prisipažįsta, jog nušautų buvę apie pusantro šimto, o pažeistų apie tris šimtai suviršum, bet nieks jajā neišitiki. Šiandien (kuomet? Red.) šneka, kad sužeistų keletas tūkstančių, o užmuštų apie du tūkstančiu.¹⁾

Tai buvo pirmas trenksmas. Jo atbalsiai atsimušė į kitas Maskolijos vietas, o ypač Maskvoje, Kijeve, o paskui Maskolijos pakraščiuose: Rygoj, Liepojuje, Reveliujė, Vilniujė, Kaune, Bielostoke, o ypač Varšavoj. Visur darbas buvo sustabdytas, visur žmonės grūmėsi su policija. Varšavoj buvusi baisi skerdynė. Buvo tai sausio 15, 16 ir 17 dienose (s. s.) Bet apie tai kitu sykiu.²⁾

B-lis.

Peterburgo darbininkų peticija.

Viešpatie! Męs S. Peterburgo darbininkai, mūsų pačios ir vaikai ir seniejie tėvai mūsų atėjom pas Tave, Viešpatie, įieškot teisybės ir apgynimo. Męs pavargome, mus spaudžia ir slėgia nepakeliamais darbais, iš mūsų tyčiojasi, nepripažįsta mus per žmones, mus laiko per vergus, kurie turi kantriai nešti savo sunkią naštą ir tylėti. Męs ir tylėjome, bet mus stumte stumia vis toliau į sūkurius vargo, prispaudimo ir tamsumo. Mus troškina despotizmas ir saualė ir mėg jau baigiam trokšti. Nebeturime jau daugiau pajėgų, Viešpatie! Galas kalbėjo nepakeliamų kančių! Ir štai mėg metę darbą pranešėme mūsų darbdaviams, jogei neisime į darbą, iki jie nė išpildys mūsų reikalavimų. Męs prašome nedaug, mėg geidžiame tiktai to, be ko ne gyvenimas, bet katorga, amžinos kančios. —

Pirmutinis mūsų prašymas buvo, idant mūsų darbdaviai kartu su mumis pasiteirautų apie mūsų reikalus, bet ir tame mums atsakė. Mums nepripažino tiesos kalbėt apie mūsų reikalus išrazdami, kad tokios tiesos mėg neturj pagal įstatymus. Pasirodė teiposgi, kad įstatymai nedaleidžią sumažinti dienos darbo iki 8 adynų, skirti užmokestį už mūsų darbą iš mūsų ir jųj (darbdavių) sutarimo, perkratinėti mums mūsų nesutikimus su fabriku valdžia, pakelt užmokestį darbininkams ir darbininkėms iki 1 rublio ant dienos, atmainyt perilgintą darbą, gydyti mus gerai ir mandagiai be užgavimų, įtaisyti dirbtuves teip, jogei jose galima būtų dirbti, bet ne rasti smertį nuo baisių vejatraukių, lytaus

¹⁾ Korespondentas „Temps“ pranesa iš Peterburgo, kad vienas ištikimas petrapilietis tam tyčia aplankęs 15 ligonbučių ir išskaitęs daugiau kaip 2195 aukų. Red.

²⁾ To „kito sykio“ mėg lauksime. Red.

ir sniego. Viskas pasirodė mūsų darbadaviams priešinga įstatymams; visi mūsų meldimai — tai prasikaltimas, mūsų gi noras pagerinti mūsų būseną — tai drąsus užgavimas mūsų darbadavių.

Viešpatie! mūsų čionai daugiau per 300 tūkstančių, ir tai tiktai iš pažiūros žmonės, tiktai pagal išrodymą, ištikrųjų gi mes neturime nė vienos žmogiškos tiesos, mums nepripažinta net tiesa kalbėti, mislyti, susirinkti į krūvą, apsvarstinėti mūsų vargus, rupintis pagerinti mūsų gyvenimą. Kiekvieną iš mūsų, kuris drįstų pakelti balsą už darbininkų reikalus, meta į kalėjimą, išstremia į tolimas gubernijas, baudžia už gerą širdį, už jautrią dūšią teip, kaip už prasikaltimą. Pasigailėti nelaimingo, nuvarginto, nukankinto žmogaus tai vadinasi padaryti sunkų prasikaltimą. Viešpatie! argi tai sutinka su dieviškomis tiesomis, iš kurių mylistų Tu pats viešpatauji? Argi galima gyvent tokioms pas mus tiesoms tėsant? Ar ne geriau jau mums visiems Rusijos darbininkams, numirti, pražūti? Lai gyventų ir džiaugtusi kapitalistai ir valdininkai.

Šitai kas stovi priešais mūsų akis, Viešpatie! Ir tat mes stumte atstumė prie mūsų Tavo rūmų. Čionai mes jieškome paskutinės pagalbos. Neatsakyk josios Tavo žmonėms, išvesk juosius iš kapų tamsybės, netiesių ir vargų, duok jiems valią patiems rūpintis savo dalia, nutrenk nuo jų nepakeičiamus valdininkų prispaudimus, sugriauk sieną, pastatyta tarp Tavęs ir Tavo žmonių. Ir tegul jie valdo žemę kartu su Tavim. Tu jug esi pastatytas ant kitų dėl laimės žmonių, tą gi laimę valdininkai plėšia mums iš rankų, pas mumis įnai ne prieina, mes gauname tiktai vargus ir paniekinimą. Dirstelk malonia akim, atsidėjęs, į mūsų prašymus. Jie ne blogo, bet gero velyja kaip mums, teip ir Tav, Viešpatie! Ne per išdykumą mes kalbame, bet aiškiai matydami, kad būtinai reik išeiti iš nepaliekiamai visiems padėjimo. Rusijos viešpatystė perdidelė, reikalai josios yvairūs ir daugeriopi, kad valdininkai galėtų valdyti. Būtinai reikalinga, idant patis gyventojai galėtų save gelbėti, jug jiemsiems tiktai ir žinomi tikri jų reikalai. Neatstumk gi jų pagalbos, priimk ją, paliepk tuojaus suaukkti pasiuntinius Rusijos viešpatystės nuo visų dalių gyventojų, nuo visų jų sluogsnių. Tegul čionai bus ir kapitalistas ir darbininkas, ir valdininkai ir kunigas, ir daktaras ir mokintojas: tegul visi, kas jie ne būtų, išrenka savo ištikimuosius, tegul kiekvienas bus lygus ir liuosas prie rinkimų, ir dėlto prisakyk, idant rinkimai į įtaisomąjį Susirinkimą būtų atlikti visur ir visų gyventojų slaptu ir lygiu balsavimu. Tai svarbiausias mūsų prašymas: į jį ir ant jo atsiremia visas; tai yra svarbiausias ir vienintelis tepalas mūsų žaidzoms, be jo tos žaidzoms amžinai tekės ir greitai prives mus prie mirties patalo. Bet vienas tas vaistas visgi negali išgydyti visų mūsų žaidzų. Reikalingi yra ir da kiti vaistai, ir mes tiesiog ir atvirai, kaip tėvai, kalbame Tav apie juos, Viešpatie! Reikalinga:

I. priemonės pašalinimui tamsumo ir tiesų atėmimo nuo Rusijos gyventojų: 1. liuosybė ir nepaliestinumas žmogaus, liuosybė žodžio, spaudos, liuosybė susirinkimų, liuosybė sąžinės tikėjimo dalykuose; 2. visuotinas ir priverstinas apšvietimas viešpatystės išdu; 3. atsakymas ministerių prieš gyventojus ir užtikrinimas valdymo pagal įstatymus; 4. lygybė prieš įstatymus visų be jokio skyriaus; 5. paleidimas (amnestija) tuojaus visų, kaltinamų už savo perditikrinimus.

II. priemonės pašalinimui gyventojų pavargimo: 1. atmainymas netiesių mokesčių;

2. atmainymas išpirkimo žemės mokesčių, pigus kreditas ir perleidimas žemės į gyventojų rankas.

III. priemonės pašalinimui darbo prispaudimo iš kapitalo pusės: 1. apgynimas darbo įstatymais; 2. liuosybė išdirbimo ir sunaudojimo pajiegu, amatinių susivienijimų darbininkų; 3. 8 adynų dienos darbas ir sutvarkinimas pailginto darbo; 4. liuosybė kovos darbo su kapitalu, 5. išdirbimas įstatymų apie įtraukimą per viešpatystės įstaigas darbininkų nuo nelaimės ir senatvės su pagalba darbininkų išrinktųjų; 6. normališkas užmokestis už darbą.

Štai, Viešpatie: mūsų didžiausi reikalai, su kuriais mes atėjome pas Tave. Liepk išpildyti juosius ir prisiek, išpildysias ir Tu, tokiu būdu padarysi Rusijos viešpatystę laimingą ir liuosą, vardą gi savo paliksi mūsų širdyse ir širdyse mūsų vaikų ant amžinųjų laikų; o jei nepaliepsi, neatsiškai ant mūsų meldimo — mes numirsime čionai, ant šitos lygumos priešais Tavo rūmus. Mums nēr kur daugiau eiti ir nēr ko, mes tik du turime keliu — ar prie liuosybės ir laimės arba į kapus; parodyk, Viešpatie, katrą nori mums kelią, ir mes žengsime be baimės, nors tai būtų ir mirties kelias.

Tegul mūsų gyvastis bus auka nusikankinusiai Rusijos viešpatystei. Ne gaila mums tos aukos, su mielu noru ją mes atnešime. Vertė K.

II.

Laiškas Gaponu.

Tikriejie, krauju suvienytieji, draugai - darbininkai!

Mes ramiai ėjome 9-tą d. sausio jieškoti pas carą teisybės; mes pranešę buvome iš anksto apie tai jo ministeriams; prašėme pašalinti karūmenę, ne kenkti mums eiti pas mūsų carą. Pačiam carui aš nusiuntęs buvau 8-tą dieną į Carskoje - Selo laišką, prašiau jojo išeiti prie savo žmonių su atvira širdžia, su drąsia dvasia. Savo gyvasčia mes jam užtikrinome, kad juo niekas nepalytės.

Ir kasgi išėjo? Nekaltas kraujas visgi prasiliejo. Žvėris-caras ir jo valdininkai, vagys ir plėšikai Rusijos žemės, tyčia norėjo būti ir pastojų galvažudžiais beginklių mūsų brolių, žmonių ir vaikų. Kulkos carinių kareivių, užmušusių už Narvos Zastavos darbininkus, kurie nešė caro paveikslus, peršovė tuosius paveikslus ir užmušė mūsų tikėjimą į carą.

Taigi atmonykite, broliai, žmonių prakeiktam carui, visai jo cariškai žalčių veislei ir visiems plėšikams nelaimingos Rusijos žemės! Mirtis jiems visiems! Kas kur tik gali!

Saukiu aš visus, kas tik nori padėt Rusijos žmonėms liuosai gyventi ir kvėpuoti, į pagalbą. Visus inteligentus, studentus, visas revoliucijines organizacijas, socialistus-revoliucionierius, socialistus-demokratus, visus. Kas ne su žmonėmis, tas prieš juosius!

Broliai-draugai, visos Rusijos darbininkai! Jūs nestokite į darbą, iki neišlaimėsite liuosybės. Maistą pamaitinti sau, savo pačioms ir vaikams daleidžiu imti visur, kur tik ir kaip tik galėsite. Bombos, dinamitas — viską daleidžiu. Ne plėškite tiktai privatiškų gyvenamųjų ir krautuvių, kur nēr nė maisto nė ginklų. Neplėškite pavargėlių, neskriauskite nekaltų: geriaus paleisti 9 abejotinus piktadėjus, neng pražudyti vieną nekaltą.

Darykite barikadas, griaukite caro rūmus ir triobesius, naikinkite žmonių nekenčiamą policiją.

Kareiviams ir apicieriams, mušantiems savo nekaltus brolius, žmones ir vaikus — mano kunigiškas prakeikimas! Kareiviams, kurie padės žmonėms atgauti liuosybę — palaiminimas! Atluo-

suoju juosius nuo kareiviškos prisiegos galvažudžiu-
carui tyčia praliejusiam nekaltą kraują, nepasigai-
lėjusiam net savo žmoniu.

Brangūs drašuliai-draugai! Ne nusiminkite. Tikėkite, neužilgio įgysite liuosybę ir teisybę: tai užtikrina nekaltai pralietasis kraujas! Perspaudi-
nėkite, perrašinėkite visi, kas tik galite, ir pla-
tinkite po visą Rusiją šitą mano laišką ir palikimą,
šaukiantį visus prispaustuosius ir nuvargintuosius
Rusijoje sukilti ir ginti savo tiesas. Jeigu mane
suims, jeigu sušaudys — varykite kova toliaus už
liuosybę. Atsiminkite visados prisieka, kurią da-
vėte man jūs, šimtai tūkstančių teisingų darbi-
ninkų.

Kovokite, kol nebus sušauktas [taisomasis Su-
sirinkimas pagal visuotiną, tiesioginę, lygią ir slaptą
rinkimo tiesą, kur bus jūsų pačių išrinkti apgynė-
jai jūsų reikalų, parodytų jūsų prašyme išdavikui-
carui.

Sveika buk ateinanti liuosybė Rusijos vieš-
patystės žmonių!

Sausio 9 d. 1905 m., 12 adyna nakčia. Vertė K.

Nauja Rusijos politika ir Lietuva.

Bomba, sudraskiusi Plėvę, atliuosavo Rusų
viešpatystę nuo diktatoriaus-tirano, nukirto
galvą baidyklei biurokratijai¹⁾, kuri teip išsi-
viešpatavo Rusijoje.

Sostas netekęs tokio, koku buvo Plėvė,
ėmė svyruot, nežinodamas, kurion pusėn
krypt — kairėn, ar dešinėn. Protas, ar iš-
likimo instinktas pakreipė jį kairėn. Ministrų
vid. dalykų tapo paskirtas Sviatopolk-Mirski,
kuris pamatui savo politikos apsirinko „išsi-
tikėjimą“ visuomene ir spauda.

Viltis, nudažiusi ateitį raudona spalva,
užtvenkė širdis Rusijos liberalų. Rusiškoji
spauda, nors da nenutrynusi visiškai nuo
savo lūpų nebylųstės dėmės, tai bent šiek-
tik prasizijojus, nors užkimusiu, bet drąsiu
balsu apreiškė, jog „užstojo laikas, kuomet
tas, kas buvo pirma reikalaujama vardan
idealų, tiesos ir liuosybės, dabar reikalaujama
vardan teisių ir aiškių interesų tvarkos ir
visatino ramumo. Liuosybės ypatos, spau-
dos, plataus išsiplėtojimo visuomenės spėkų
ir įstaigų, apybvavimo sauvalės ir kontrolia-
vimo valdančios biurokratijos — šito viso
ir daugel kitko turi dar reikalauti apgynėjai
sosto ir tėvynės. Aišku, jog ne paremta ant
tiesų tvarka negali būt skaitoma pozityvišku
idealų ir jog sistematiškas ignoravimas
paremtos ant tiesų tvarkos, kuri dar teip
neseniai buvo užbrėžta ant vėliavų „neva
apgynėjų“, gali pagimdyti tiktai anarchiją,
išsišklaidyimą ir visatiną netvarką, kaip vie-
šame tautos, teip ir viešpatystės gyvenime“
(v. „Право“ 1904, N. 44).

Jau seniai teip nebekalbėjo rusų spauda.
Biurokratija, įvedusi viešpatystės laivą tarp
Scillos ir Charibdos, išsigando netesėjanti

¹⁾ biurokratija da tebgvyuoja — su galva! Red.

išvesti jį iš sūkurio, ėmė šaukti pagalbon
visuomenę.

Jai šaukiant visuomenė nepasiliko kurčia.
Didesniuose miestuose, Petrapilėj, Maskvoj,
Kieve, Odessoj, Saratove, N. Naugarde ir
kituos, pradžioj lapkričio 1904 m. buvo gan
skaitlingi susirinkimai. Visur buvo išreikštas
neišsitikėjimas dabartine valdžia, reikalavimas
sušaukimo įsteigiamoj susirinkimo, reika-
lavimai liuosybės ypatos, spaudos, tikėjimo
žodžiu sakant, visų tų konstitucijinių tiesų,
kuriomis jau seniai naudojasi Vakarinės Eu-
ropos viešpatystės. Susivaziavimas žemiečių
Petrapilėj tame pat laike reikalavo veik to
pat. (Susivaziavimo rezolucija apgarsinta
„Varpe“ 1904 m. N. 12.)

Visi, liberalai ir neliberalai, nekantriai
laukė konstitucijos, kuri perkeistų betiesį
valdinį į pilnatiesį pilėną. Veltui laukė val-
diniai — vergai sau šios dovanos per caro
varduves 6 gruodžio. Beje, ant rytojaus
(7 gruodžio) jis iškėlė lauktuves savo valdi-
niam — apgarsino mobilizaciją. Ant galo
14 gruodžio tolaštys išnešiojo po visą vieš-
patystę Augščiausiąjį 12 gruodžio paliepiimą.

Męs čia neprivadžiosime ištiso „ukazo“,
nes jis jau turbūt bus žinomas skaitytojams,
tiktai pažymėsime, jog jis neįneša nieko
naujo į Rusijos tiesadavystę, bet tik
nuvalo nuo jos daugybę valdžios paliepiimų,
cirkuliarų, kurie nuo aštuntos dešimties metų
sistematiškai ėmė naikyt ir tą tiesos šešėlį,
kuris iki tol dar buvo viešpatavęs Rusijoje.
Dabar gi 12 gruodžio „ukazas“ gražina ties-
davystę prie to padėjimo, kokiame ji buvo
prieš 30 metų.

Nuėmimas nuo ūkininkų globos ir su-
lyginimas jų su kitais luomais, tai yra tiktai
dabaigimas reformos 60tųjų metų.

Mus, kaip katalikus ir lietuvius, labiau-
siai paliečia 6 ir 7 punktai „Augščiausiojo
paliepimo“. Jie skamba šiaip: „perveizēt
įstatymus apie starovierus ir kitatikius;
perveizēt įstatymus, apribojančius tiesas kitų
tautų ir gyventojų atskirų viešpatystės
kraštų, palikt tik tuos įstatymus, kurie yra
sandariai surišti su viešpatystės reikalais ir
aiškia rusų tautos nauda.“

Iš čia galime spręsti, jog jeigu ir bus
atliuosuoti kai kurie varžantieji mus pančiai,
bet visgi pasiliks pagal augščiausiąjį palie-
piimą „tie įstatymai, kurie yra surišti su
viešpatystės reikalais ir aiškia rusų tautos
nauda“.

Koki tai tie įstatymai, ką teip sandariai
riša mus su rusais ir duoda jiems aiškia
nauda? Tai bene bus tie valdžios padavadi-
jimai, ką turi savo siekiu aprusint mūsų
tautą, idant tokiau būdu mus galutinai surišti

su Rusų viešpatyste ir išnaudot Lietuvą dėlei rusų tautos labo. Žodžiu, politika ap-rusinimo ir engimo Lietuvos nebus atmainyta. Mums nėra nei ką save gaišinti tuščia viltimi.

Pančiai vergijos nenukris nuo mūsų tol, kol mes patys jų nesutraukysime. *J. Aitis.*

Iš literatūros ir gyvenimo.

List Otwarty do obywateli, którzy byli obecni przy odsłonięciu pomnika Katarzyny II w Wilnie. Tai yra atsiliepiamas „dvarininkų iš Lietuvos“ („obywatele z Litwy“) i kitus Lietuvos dvarininkus, kurie, skaičiuje 60 ypatų, buvo prie atidengimo paminklo Katrės II Vilniuje. Tokį ap-sėjimą savo luomos draugų atsiliepimo autoriai vadina aktu, užtvirtinančiu prijungimą Lietuvos prie Rusijos ir to prijungimo motyvus ir melus. Iš atsiliepimo tono ir turinio matyt ne lietuvių, bet lenkų užgautoji savameilė ir ambicija. Tarp kitko „obywatele z Litwy“ sako: Jūs savo ap-sėjimu užtvirtinote „civilizacijinį svarbumą perkeitimo lenkiškosios įtekmes į įtekme rusiškąją“ ir pripažinote, kad ta atmaina yra „išganytinga gyventojams“; Jūs pripažinote, kad „ryšiai istoriškiosios vienybės tarp Varšavos ir Vilniaus yra sutraukti“.

Matyt, „obivateliams“ „z Litwy“ rodos, kad Lietuva negali gyvuoti be „ryšių istoriškiosios vienybės“ su Lenkija. O mums rodos, kad minėtieji da neišdile „ryšiai“ ir yra priežaščia politiškosios Lietuvos „obivatelių“ degeneracijos, dėlei kurios jie tarp kitko ir vadina save ne „obywatele Litwy“, tik „obywatele z Litwy“. -s.

O prawde i zgodę. Lwów, 1904. Nedidelėj brošurėlėj autorius p. Futurus, kuris save vadina „gente Lithuanus, natione Lithuanus“ įsileizdamas į polemiką su autoriais „Głos Litwinów“ ir „Odpowiedź młodego szlachcica“, išreiškia gan teisingas pažiūras ant pareigų Lietuvos dvarininkų.

„Nenormališkumas kalbos ir kultūros — sako p. Futurus — pareina nuo nenormališkumo istoriškojo lietuvių tautos gyvenimo“ (p. 7). Brangindamas „tautos dvasią“, „ypatingą jos būdą“, „privalumus doriškų“, žodžiu visą jos individualizmą daugiau, ne kaip jos kalbą laikydamas kalbą už minčių ir jausmų formą, apdangalą, manydamas, kad „forma turi tarnauti turiniui“, o ne turinys — formai, p. Futurus nepagiria lietuviškos kalbos fanatikų, kurie nori ir reikalauja, kad Lietuvos dvarininkai išsižadėtų lenkiškosios kalbos. „Svarbiu dalyku yra ne kalba, bet dvasiškas ryšys.“ Bet „gente

Lithuanus, natione Lithuanus“ negali neatjausti, kad tas „dvasiškas ryšys“ tarp lietuvių ir Lietuvos dvarininkų galimas yra tik ant bendros kultūros dirvos, naudojantis bendra kalba, bendra literatūra, rūpinantis bendrais šalies reikalais. Susižadina tikrojo lietuviuo dvasia, užsidega jo kraujas ir jis sušunka:

„Mokinkimės tos kalbos, kuri kadaise, gilioj senovėj, buvo mūsų kalba!“ „Su Lietuvos bajorija Lietuvos žmonės!“¹⁾ (p. 9.) „Mes apleidžiame dirvą turtingą ir savą.“ „Ar ne laiks būtų, kad mūsų ponai ir dvarininkai iš Vilniaus ir Kauno gub. išleistų lietuviškoj kalboj savą laikraštį“, kuriame būtų duodami atsakymai ant neteisingų užmetinėjimų ir insinuacijų, būtų ginami „šventi ir brangūs reikalai“ (? *Red.*) ir būtų „teikiama bendromis pajiegomis ateitis“.

Bet yra vietų, kurios nesutinka su brošūros dvasia, dagi įkelia į minčių eilę tūlą disharmoniją, arba bent neaiškumą. Tą disharmoniją daro tas užsilikęs pas Lietuvos dvarininkus „lenkiškasis patriotizmas“, arba „istoriškasis atavizmas“, kuris nedaleidžia jiems atsisakyti nuo savo lenkiškosios praeities, atsisakyti nuo lenkiškosios kultūros, unijos Lietuvos su Lenkija, nedaleidžia jiems pripažinti lietuviams separatizmo tiesos, arba savarankiško, laisvo kultūriško plėtojimos.

Nors tautystės pamatu, arba, geriaus sakant, tautystės esybe p. Futurus vadina individuališkumą tautos dvasios, tautos kultūros, nors sąlygas kalbos ir kultūros Lietuvoj jis vadina nenormališkomis, nežiūrėdamas ant to jis rekomenduoja, kad „lietuvių tauta ir kultūra plėtotųs savarankiai sąryšyje su Lenkija“ (p. 24; keista savarankybė! *Red.*). Nors individuališką tautos gyvenimą, pilnoj prasmėj, nėra galimas be separatizmo ir savarankio plėtojimos, p. Futurus fanatiškai sušunka: „šalin separatizmą, kurio trokšta nesumanų vakarykščiai historiozofai.“

Gerbiamasis p. Futurus turbūt nė nežino, kad tokiu būdu jis atsiliepia į visus lietuvius, į visą jaunąją lietuvių tautos generaciją, kad jis tokiu būdu atstumia nuo savęs lietuvių tautos vadovus - separatistus, arba, geriaus sakant, save nuo separatistų ir tokiu būdu apsunkina įkūnijimą savo troškimo: „su Lietuvos bajorija Lietuvos žmonės!“

Bet tie nesusipratimai, atsiradę dėlei suprantamų ir natūrališkų priežaščių, yra tik labai silpnu šešėliu toj šviesoje, kurią paskleidė p. Futurus į tarpą daug mažiau susipratusių

¹⁾ patogiaus būtų pasakius: „su Lietuvos žmonėmis Lietuvos bajorija“. *Red.*

savo luomos draugų, kuriems tik ir pritinka vadintis „gente Lithuanus, natione Polonus“.

Baigdami rašyt savo recenzija, mes drauge su p. Futurus galime pasakyti: „in necessitate unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“

Zz.

Nowe hasła w sprawie odrodzenia narodowości litewskiej. Lwów, 1904.

Autorius brošūros p. Ro... munt sako: „darbas gaivinimo lietuvių tautystės — pareiga Lietuvos bajoro“, bet čia jau priduria, kad ta pareiga turinti būt lygi „pareigai gaivinimo ryšių, jungiančių (Lietuvą) su lenkiškąja kultūra“. Taigi p. Ro... munt velija lietuviui būti ir lietuviu ir lenku, ypatingu tipu, vien Lietuvoj užeinamu ir vadinamu tam tikru vardu „litwin-polak“.

Prašalinimui nesusipratimų mes rekomenduotume prašalinti tokią anomaliją ir nurodytą „dvilypinę“ tautą pavadinti tiesiog „lenkais“, atliuosuoti juos nuo uždedamu jiems p. Ro... munt'o pareigų „gaivinimo lietuvių tautystės“, žiūrėti į juos, kaip į platintojus svetimos mums lenkiškosios kultūros, kaip į svetimus ir kenkiančius tautai gaivalus, ardytojus lietuvių tautą, Lietuvos kultūros, tramdytojus Lietuvos atgijimo, pirmyn-eigos... Neturėdami jokių pareigų prieš lietuvių tautą, jie, žinoma, nereikalauja nė tam tikrų tiesų Lietuvoj: už jų misiją atlygs jiems Lenkija.

Rašydamas apie klausimą, kokią kalbą reikėtų vartot Lietuvos bajorijai savo namuose p. Ro... munt visai teisingai sako: „tą klausimą galima palikti išrišti jaunajai kartai“...

„ИСКРА“ 1904, Nr. 78, Rusiškoji Socialdemokratų Darbininkų Partija (P.C.-A.P.II.) savo apyskaitoj apie veikimą „Šiaurvakarių Krašte“ nurodo, kad prie jos prigulinčios šios grupos. Vilniaus grupa — 120 organizuotų darbininkų, Smorgonės — 175, Minsko — 150, Bobruisko — 75, Vitebsko — 180 ir kt. Iš viso organizuotų darbininkų ir žemininkų esą 970: žydų — 575, rusų, lenkų ir latvių 320, rusiškųjų žemininkų — 75.

Rus. Soc. Darb. Partija turinti konkuruoti ypačiai su žydų organizacija „Bund“ ir Lenkų Soc. Partija (P. P. S.). Užbaigdama savo apyskaitą „Šiaurvakarių Komitetas“ Ru. Soc.-Dem. Darb. Partijos sako: mes išreiškiame pilną nusitikėjimą, kad galimas artimas, bendras veikimas proletarijų visų Rusijos tautų, vadovaujant vieninteliai (?!) Rus. Soc.-Dem. Darb. Partijai.

Protestas Berlyno lietuvių. Pernai vasarą „Vorwärts“ Nr. 175 patalpino sekantį Berlyno lietuvių protestą:

Karaliaučiaus teismabutyj laike bylos „Königsberger Geheimbunds- und Hochverrats-

process“ apginėjas p. juristas Schwarz tikėjosi galėsiąs apginti savo klientą Kūgelj, sakydamas:

„Kūgelis yra lietuvis. Nuo lietuvių negali reikalauti, kad jis kiekviename dalyke sakytų teisybę. Ak vien iš savo patyrimo Jūs, pons prokurore, galėtumėt žinoti, kad tai lietuvių padermės privalumas nusikreipti nuo teisybės, dagi esant prisaikintu liudininku.“

Priešais tokį atsiliepimą pono juristo Schwarz mes lietuviai priversti esame solidariškai pakelti protestą. Mes turime laikyti už skaudų jartinimą iš pusės p. Schwarz, kuris iš atskirų speciališkų atsitikimų išveda ypatybę visos lietuvių tautos ir tokiu būdu visiems lietuviams užmeta melagių dėmę. Toki neteisingi atsiliepimai gali pagimdyti tarpe lietuvių tik neišsitikėjimą ir neapykantą ir visiškai suardyti išsitikėjimą vokiečiais.

„Lietuvos Ateitį apšviestiesniųjų lietuvių rankose“ — Žiburėlio Komiteto atsiliepimas, in 8° pp. 2.

„Tautos uždavinys — sako Žiburėlio Komitetas — išrinkti iš visų moksleivių, kuriems tėvai nebegali duoti pinigų mokslams baigti, tokius, iš kurių, matoma, gali išeiti apšviesti darbštus tėvynės mylėtojai, ir tokių neapleisti... Taigi visų susipratusių lietuvių priedermė pasirūpinti tuo svarbiu reikalu. Yra jau dabar „Žiburėlis“, kurs tur panašų tikslą. Kaip tai būtų puiku, kad jis apimtų visos Lietuvos susipratusių sūnus ir dukras! Kad iš visų kraštų eitų aukos, ne tik aukos, bet visokeriopa pagalba Žiburėlio augintiniams!“ (adresas? Red.)

Man rodos, dabar, spaudai esant leistai, atsidaro durys ir įsikūrimui draugovių mokiniams šelpiti. Šelpimas mokiniu, kaip ir kitų reikalaujančių, yra darbas labdaringas ir, rodos, negali būt valdžios ginamas. S.

Andersono pasakos perdetos iš prancūziškos kalbos į lietuvišką nū Monkiškiu Siles 1897 M. Išleista išdu Baltromaičio St. Peterburg. 1904.

Teip žodis į žodį, litara į litarą, skamba vardas tos knygelės. Puslapių ji turi 74 aštuonlinkio lakšto. Cenzūra leido ją 26 liepos (s. s.) 1904 m. Tokiu būdu tai bene bus pirmutinis lietuviškas išleidimas Rusijoje po atgavimo lietuviškos spaudos. Bet tik tiek gero apie tą knygpalaikę ir galime pasakyti, jokios kitos vertės joje su žiburiu nesujieškotum. Parinkimas pasakų menkas, vertimas tiesiog niekam netikęs, kalba biauri, rašyba neprisilaiko jokios gramatikos, išleidimas blogas (begalės klaidų, nėra surašo dalykų). Paduodu surašą patilpusių joje pasakų: *Angėlas, Karalaitė ant žirnio, Nauji rūbai Di-*

džio Kunigaikščio, Skiltuvus, Symtažietis¹⁾ arba Margarita, Stora Adata, Lakiojantis Kupras, Mažas Klausas ir didelis Klausius, Maža Sirena²⁾. Iš viso 9 pasakaitės.

Bijodamas įgristi skaitytojams perrašau tik keletą eilučių iš pirmutinio puslapio tos knygutės, kad parodyt kalbą ir rašybą josios:

„Žedną sykį kad geras kudikis miršta, angelas Dievo nuženge ant žiames, ima mirusį kudikį ant savo rankų, išskečia savo ilgus sparnus, aplaksto visas tas vietas, kures kudikis mylėjo ir surenka plūkstą zolių. Šitas zoles jūdu abudu neša įęs Galingam Dievui, ydant įęs padaryti vel pražydušiomis toli gražiaus negu ant žemės. Mielas Dievas priglaudžia pri savo širdies zoles, ir tas kures labiaus milėjo jis įęs pabuciūja, šytas bučiavimas joms balsą dūda ir jos susivienija su koru palaimingųjų.“

Teip prasideda pasaka *Angelas*. Perrašiau visai akiai, lygiai teip, kaip toj knygu-tėje atspausta. —

Da sykį turiu pasakyti, jog gaila, dideliai gaila, kad dori žmonės nesigaili nė darbo, nė turto ant atspaudimo tokios knygpalaikės. Čia darosi dvejojpa skriauda: ir Andersenui ir tiems, kurie tą knygutę nusipirkę. Perskaitę ją gali manyti, kad Andersenai visai nemokėjo rašyt pasakų, kuomet po teisybei įęs gerai jas rašė. Tokia Andersenui skriauda; o pirkikams — bereikalingas 30 kapeikų ištraukimas.

Kaip senėji Lėtuvininkai gyveno. *Aufzeichnungen aus dem Kreise Stallupönen mit Anmerkungen und Wörterbuch von Carl Cappeller Professor an der Universität Jena. Herausgegeben von der Litauischen literarischen Gesellschaft zu Tilsit. — Heidelberg. Carl Winter's Universitäts-Buchhandlung. 1904.*

Knygelė 76 pusl. 8-linkio lakšto ir 4 pusl. prakalbos (vokiškos); grynai lietuviško teksto 37 puslapiai, puslapiai 38—72 užimti lietuviškai vokišku žodyne, 73—75 dainų gaidomis ir 76 pusl. pataisymais klaidų. Išleista gerai ir dailiai.

Kaip matyt iš vokiškos prakalbos, patalpintos knygoje, žinios surinktos autoriaus jau 1876 m., daugiausiai nuo Jono Adomačio iš Dočunų nuo Stalupėnų; tėvas autoriaus, dabar jau miręs, irgi daug prie to veikalėlio prisidėjęs. Autorius pats nuo Stalupėnų pa-eina.

Šiame darbelyje jo aprašyta, kaip toliaus parodysime, koks buvo gyvenimas ir apsi-ejimas Stalupėninių Lietuvininkų maž-daug iki pusei pereitojo (XIX) šimtmečio.

Dabar pažiūrėsime, kas gi toj knygelėje apie tuos Lietuvininkus parašyta.

¹⁾ Turbūt *Šimtažiedis*, kaip toliaus matyt. K.

²⁾ Pasakų vardus perrašiau irgi „akiai“. K.

Grįžios Lietuvininkų labai nešvarios buvo, kamino nebuvo, bute ant žemės virė, dūmai pro palėpes išsiverst turėjo; geresniuose butuose buvo kakalys iš čerpučių¹⁾ padarytas, kurių skylėtas galas į stubą apverstas buvo, iš ko kakalys lyg bičių korys išrodė. Langai buvo labai maži. Tik viena lova ir tai ne visados dvikarte užklota buvo. Stalas tai buvo lenta ant 4 kuolų į žemę įkaltų uždėta. Kedės buvo be atlasų, tik lentos su 4 kojoms. Asla buvo molinė, grindų nebuvo. Žiburiui balanas degindavo. Pryšakjy bute kiaules šėrė.

Klėtyj vasarą gyveno, joj teippat ir javus ir drabužius laikė. Prie buto buvo da stal-delis gyvuliams. Skunė porą varsnų nuo šių triobų stovėjo.

Drabužius tik tokius turėjo, ką moters pačios pagamint galėjo. Perpuikių valgių senieji Lietuvininkai nežinojo. Valgė lapienę, rūgščias kruopas, grūskus, barščius. Viskas anksti išvirta ir 3 syk per dieną paskui paduota. Ale kitąsyk ir labai skanus valgiai ant stalo atėjo: kisielius, šiupinys, skilandis, košenybė. Tie valgiai visi aprašyta.

Gerdavo sulą, saldzia ir raugintą; brangvyno dikčiai gėrė, ant susiejimų gerdavo kar-tais brangvyną su medum susimaišę — tai jiems labai gerai patiko. Ale tikras lietuviškas gėrymas tai buvo alus, kurio naminis darymas čion aprašytas.

Dirvos buvo į siaurus stukelius išma-tuotos, pievos, lankos ir gi kiekvienam buvo paskirstytos. Viskas buvo karališka, nei vienam nebuvo valia nei parduot nei mainyt. Jiejie į tris laukus gyveno: žieminiai javai, vasariniai ir pūdymas.

Visas kiemas vieną kerdžių laikė, po jo valdzia buvo keli piemens. Darbininkai-gyvoliai, arkliai ir jaučiai ir naktį buvo ga-nomi; vaikai ir bernai turėjo arklus, o mergos jaučius ganyti. Naktigonėj tankiai vieno kaimo vaikai užpuldavo raiti ant kitų kaimų nakti-gonių ir vieni kitus botagais supliekdavo, kas katruos įveikdavo.

Ant naktigonės daug visokių pasakų pa-sipasakodavo: apie visokius špūkus, velniu-kus, negyvėlius, apie Maskolius²⁾ nuo 7 metų karės ir nuo Prancūzų³⁾ metų, teiposgi apie visokius juokingus atsitikimus bei prigavimus

¹⁾ Iš to buk paeinas myslys „*Visa meška subiniuota*“ (Schleicher, Lesebuch, 58).

²⁾ Maskoliai pasakų pasakojimų buvę labai nedori — plėšę turtus, plunksnas iš patalų ant oro leidę, nuo mažų vaikų nuvilkdavę paskutinius marškinius, burmistrą Goldapėje gyvą kepę, mažus kūdikius bagnetais varstę, triobas grovę, nagaikomis žmones iki smert užplakdavę (pp. 11, 12).

³⁾ Prancūzai buvo labai išdykę, ale jie niekada nepadarė tokių biauurybių kaip Maskoliai.

viens-kito. Paduoti keli gudrus prigavimai nekurio Bitėnaičio. Piemens pasilinksmint terpu savęs arba sušalę sušilt, prasimanydavo lošimus. Aprašyta lošimai — „turgus dega“, „Kiaulutę mušt“, „Aš karalius, mano dvarai“.

Toliaus aprašyta, kaip Lietuvininkai didelės šventės šventė: Kūčią, Kalėdas, Tris Karalius, Naujus Metus, Užgavėnes ir kt. Nuo Kalėdų iki Trijų Karalių mažai dirbo. Jaunieji ėjo kožną vakarą į jaunimą. Jaunimas arba vožynis ėjo paeilium pas kožną gaspadorių. Gėrymų čia nebuvo, tik štukos, dainos ir pasipasakojimai: „avaite šėrė“, „gervė kepė“, „Bruziku ėjo“.

Tie lošimai aprašyta. Paduota keletas dainų, terpkalėdyje jaunimuose dainuojamų.

Trijų Karalių dieną ateidavo meškininkas su meška, t. y. su žmogum žirnių virkščiomis aprėdytu, kits vėl atbėgdavo į stubą kaipo šimelis apsirėdęs ir šokinėdavo kaip arklys, kits da žydu pasitaisęs juokindavo žmones; da kits garniu pasiversdavo, turėdavo ilgą snapą iš malkos padarytą, su juo barškino ir kirto kitus.

Per užgavėnes vėžydavosi, kad linai gerai derėtų, vakare karčiamose gėrė, muzikė griežė, jaunieji šoko.

Grabnyčių nešventė; sakydavo: „tai Lenkų šventė.“

Rytmetį pirmą dieną Velykų kiti manydave, kad saulė tekėdama šoka.

Pirmos dienos Velykų vakare jaunieji susitarę pulku eidavo į kitą kaimą *laluot*, t. y. po gaspadorių langais dainuodavo tam tinkančias dainas su atkartojimu: „Ei labo!“ prie kiekvienos eilės. Viena daina privesta.

Per Velykas ir kiaušinius kvarbavo, muštyn ėjo, margino kiaušinius su vašku. Keliose vietose ir sūpuokles darė. Ant Sekminių stubas žaliomis šakomis dabino, piemens karves kaišė, prisirinkę nuo gaspadinių kiaušinių per piet lauke pautinę kepė, alaus ir brangvyno parsigabendavo — tai buvo piemenų balius.

Per Pabaigtuves, kada rugius nubaigė kirst, pirmutinis kirtikas ant dalgio iš rugių varpų vainiką parnešdavo, gaspadinė pradėdavo vandeniu laistyti, o paskui ją kirtiks apliedavo. Po tam buvo gerai pataisyta valgomai ir gėrymai, po tam dainavo ir šoko. — Kaip kur ir kerdžinę (dieną kerdžiaus pasamdymo) ir krivulę per šventės laikė, gėrė ir linksminosi.

Trumpai aprašyta krikščynos, ilgiaus — svodba ir šermens. Ant galo trumpai papasakota keletas tikėjimų ir burtų to laiko Lietuvininkų: kupoliavimas, karvių apraganavimas, apie Laumes, apie Vilutę (kaip viens varguolis su rėčiu išėjęs į laukus šaukė Vi-

lute, kad pinigų duotų, ale nesulaukė, nei Vilutės nei pinigų), apie Aitvarą.

Tokia įtalpa tos knygelės.

Gerai būtų, kad dabar gyvenantieji kaimuose apšviesti lietuviai pasirūpintų greičiaus surašyti visas mūsų senovės liekanas iš žmonių burnų. Bet renkant tokius dalykus labai reikia melo sergėtis, nes kiti pasakotojai be pasakodami neva senoviškus dalykus, patį daug-ką prasimano. Taigi reik visados persitikrint, išklausinėjant apie tą patį dalyką nuo kitų žmonių, ar nēr melo užrašytuose pasakojimuose. Geriausiai užlaiko senovę tai senos moters, bet tik tikrai teisingos, ne pliuskės. Greičiaus rinkime mūsų senovės liekanas, nes jos žūte žūva. K. G.

E. Karsky. Къ вопросу о влиянии литовскаго и латышскаго языковъ на бѣлорусское нарѣчье. (Рускій Филологическій Вѣстникъ, 1903, Nr. 1 ir 2, Варшава pp. 1—23.)

*Siena tarp lietuvių ir baltrusių*¹⁾ eina nuo Dinaburgo palei Kuršą ir paskui Kauno gub. į pietus, link Drusės ežero (Дрисвяты), užgriebdama dalį Zarasų pav.²⁾ Nuo Drusės eina link Vilniaus gub.; čion liniją susilieja su siena Vilniaus ir Kauno gub.; paskui nuo Disnos siena baltrusių kalbos eina palei Šventėnų pav. mažumą laužyta linija į pietus ir vakarus palei lietuvių valščius Tverecių, Adutiškius (į rytus nuo jų), palikdama pietuose baltrusių valščius Kamajus, Lintūnus, Kameliškius, paskui perėjus upę Žemaitelę, siena eina palei Vilniaus pav. į vakarus veik iki Kernavo, palikdama žiemuos lietuvių valščius — Joniškį, Giedraičius, Širvintą, Musininkus — o pietuos baltrusių valščius Nemenčiną, Paberžius, Korvą, Maišogalą. Ties Kernavu baltrusių siena pereina į kairiąjį kraštą Vilijos ir eina laužyta linija pietų link į baltrusių apygardas Jieva, Trakus, iš rytų Talkovą, paskui Mežrečje, palikdama pietuos Rudiškius, stotį Peterb. ir Varš. gelež., paskui į rytus ir pietryčius link sienos Lidos pav.

¹⁾ „Apie Zarasus (iš Panevėžio pusės) ir kiek už jo vyrauja lenkų kalba, kaip paprastoji žmonių kalba; paskui prisitariant prie sienos Disnos pav. vartojamas mišinys lietuviškos, ruskos ir lenkiškos kalbos“ (Сѣв. Поляна, 1863, Nr. 14, c. 54). „Zarasų pav., valsčiuose, susiliekančiuose su Vilniaus gub., žmonės gyvena sąmišiu: baltrusiai ir lietuviai, lietuvių kituose valsčiuose daigi daugiau. Nežiūrint ant to lietuviai čia, matyt, virsta baltrusiais. Vien iš baltrusių susideda tik Slabadų valsčius. Čia nieks neprimena Lietuvos: sodiečių pravardės, vardai sodžių, vardai švenčių ir kt. tikrai baltrusiški“ (Ковенскія Губ. Вѣд. 1890, Nr. 31, прилб.). Man žinomi baltrusių užrašai iš Dukštų, Slabadų, Pliuso, Pavlovščinos.

²⁾ Vietų vardai versti iš rusiškos kalbos; koki yra jų tikri vardai, aš nežinau. S. Z.

ir dagi peržengdama ją ties Podborje, nuo čia į rytus palei sieną Lidos pav., palikdama į žiemius baltrusių valščių Solečniki, paskui ji įeina į Ašmenės pav., kame lietuvių kalba iš vakarų pusės užima Biniakonis, Konvališkius, Deveniškis, Germaniškius (valščius Sedlisko), turėdama į žiemus, kaip jau sakyta, baltrusių valščių Solečniki, į rytus Grauziškius, o į pietus — Geranavą. Paskui siena eina žiemų dalyje Lidos pav.: į pietvakarius nuo Geranavo veik iki stoties Bastūnai Pagirio gelžk. (Полесск. ж. д.) ir toliau iki Užbalių (Zaboloŭje), palikdama žiemiuos lietuviškąjį valščių Raudonę (Raduń) ir s. Pelėsius (Pelessa), paskui siena griežtai pasisuka į rytžiemius, užgriebdama Nača ir Eisiškius, į baltrusių apygardą. Nuo Eisiškių siena eina į pietvakarius link ežero Dub, toliaus — pasieniu Grodno gub. iki įtakos upelio Rotničanka, ties Druskininkais, į Nemuną³⁾.

Amžina legenda.

Parašė *Doraševičius*.

Sukrūvintas savo krauju, o da daugiau priešų savo, sužeistas atėjo Arminijus prie savo stovyklos.

Ir tarė jam motina:

— Ko metei tu mušesi? Tu įžeistas kairėn. Bet kardą dešinėje laiko. Ar nebsimuša daugiau su skydu?

Puolęs prieš motiną ant kelių Arminijus tarė:

— Duktė didžio vadovo! Pati didžio vadovo! Motiną dviejų užmuštų karžygių! Ausyse da man tebeošia dejavimai tų, kuriems aš žaizdas įkirtau. Kūną da man teberščia nuo žaizdų, kurias man įkirtu. Mūšio narsan aš buvau įsigavęs, kraujuose aš plūdau ir kirtau ir kertams buvau, kaip atėjo mintis man galvon: „Kam kenčiu aš patsai ir kitus kankinu? Kam?“ Ir visa, kas darės aplinkui prasmės man nustojo ir paika išrodė. Ir nustojo ranka spėkų beturėjus ir kardą kėlus. Aš atsitraukiau ir čia atėjau.

Ir tarė jam didžio vadovo duktė, didžio vadovo pati ir dviejų motina karžygių užmuštų:

— Sūnau mano! Ne sau mėš kenčiam ir kitus kankinam, o vaikams ir vaikaičiams savo. Jie bus laimingi. Silpnos gentis susipras bėšą silpnos ir gyvės klausydamos mūsų vaikų ir vaikaičių. Nė vaikams nė vaikaičiams nepriseis kardas iš makščių ištraukt. Jie bus laimingi dėlto, kad mėš kentėjom už juos.

Arminijus jai tarė:

³⁾ v. „Obszar języka lit. w gub. Wilenskiej“ Anonimo, kuris rėmėsi ant žinių surinktų viršaičių. liepus Vilniaus bajorų vadui g. A. Plioteriui.

— Užrišk man įžeistą ranką.

Ir nuėjo be skydo. Ir tuo vidurin įsimušo. Ir kirtu. Kirtu kitus ir kertamas buvo. Tarė:

— Vaikams ir vaikaičiams. Jie bus laimingi!

Ir krito pakirstas.

Dvasiškojo tėvo cielyj, kurs apšviestas virpančia lempelės šviesa, žibančia prieš Kančią, klūpėjo ant kelių domininkietis vienuolis ir kalbėjo:

— Tėve! Dešimts metų sukako, kaip aš persiskyriau su svietu. Aš nežinau, kas jie ir kur mano artimai. Aš atsižadėjau nuo visų džiaugsmų, nuo šeimynos ir meilės. Ir mokslu tebužiimu cielyj savo, kaip užsiėmė buvo tie, kur pirma manęs čia mirė nė šeimynos nė meilės neregėję ir guli dabar kapuose po žemių, gėlėms nepapuoštų. Kam? Aš teipat numirsiu, kaip jie, amžių negyvenęs ir cieto sienas tematės. Džiaugsmų neregėjęs. Kam? Kam tėve, tu mano?

Atsakė jam tėvas:

— Sūnau mano! Ne sau mėš dirbam užsiimdami mokslais, tų paliktais, kur pirma mūsų mirė šitose sienose atsižadėję nuo svieto džiaugsmų. Ne sau! Vaikams ir vaikaičiams savo! Jiems bus gerai! Jie bus laimingi dėlto, kad mėš jau kentėjom.

Ir puolė vienuolis prieš Kančią:

— Tesie jie laimingi dėlto, kad mėš jau kenčiam už juos!

Ir mirė jis pražilęs, kupros sutrauktas, pats vienas savo cielyj.

Koliziejaus gruvėsius pervėrė šauksmas:

— Prie ginklo!

Ir grobė Čičerovekio savo sūnų už rankos:

— Imk ginklą, vaike! Eiva ir numirsiva!

— Numirsiva?

Dangus Koliziejaus toks buvo gražus. Ir saulė tokia šviesi.

— Užmuš mus, tėve. Kam?

— Ne metas, vaike kalbėti. Reikia galva padėti. Pirma Garibaldi eina. Mus užmuš, ir savo krauju mėš atpirksime laimę vaikų ir vaikaičių savo. Jie bus laimingi dėlto, kad mėš jau kentėjom.

Ir juodu nuėjo. Skubriu. Šaukdamu:

— Tegyvuoja Garibaldi!

Pritardami himnui, kurs sako:

„Kelkis, senas Ryme!“ . . .

Ir juodu užmušo.

Per nemiegamas naktis miestas, kuriame girdėti sunkiai dejuojant, kvėpuodamas šnibždzia:

— Ateitei, ateitei! Vaikams ir vaikai-
čiams savo! Jie bus laimingi dėlto, kad
męs jau kentėjom!

Viskas tai sako.

Viskas tuo tekvėpuoja.

Tai mena kapai bevardžiai, garsingi, kai
vėjas šlamščia žolėse ant jų:

— Mūsų vaikai ir vaikaičiai dėlto bus lai-
mingi, kad kentėjome męs.

Tai sako gyvi ir numirę.

Ir tai, ką žmonės paliko — jų knygos,
darbai jų:

— Ateitei, ateitei. Jie bus laimingi dėlto,
kad męs jau kentėjom! Vertė V. P.

Cicilistai.

— Pasileidus dabar gadynė: nauja viera
cicilistų atsirado!

— Tai kur jie tokie yra?

— Pamušiečiuos, Trumpaičiuos, Šimkū-
nuos (Joniškės parapijo).

— Gi sako, kad jie ten kokį akmenį pa-
sistatė, — tai jų Dievas; ant to akmens krepšį
užkabinę. Kurs į tą jų tikėjimą prisirašęs,
tai į tą krepšį auką metęs, — pinigus; o kurs
jų į tą tikėjimą 10 pritraukia, prirašo, tai tas
jų kunigū esęs.

— Tai da reikia į tą tikėjimą prisirašyti?

— Kaipgi? Reikia savo pirštą įsipiauti
ir tuo krauju pasirašyti.

— O kad juos bala! . . .

Joniškyje per Šilinių atlaidus 1902 m.
buvo šnekama, juog apie Kudiškius (filija
Joniškės par.) jau esą cicilistu arti šimto, o
kad būsią pilnas šimtas, tai vieną iš jų su-
degisį, ir tas būsiąs jų Dievas, ten pasta-
tysią raudoną kryžių ir tada jie ten eisą
melstis. O dabar tai jiems Dievo nesą, ką
jie nuo ryto pirma pamato, ar katę, ar šunį,
tai tas esąs tą dieną jų Dievas.

Gruzdžių klebonas Kekštys nuo davatkų
prisiklausęs apie tuos „naujavierius“ per pa-
mokslą šaukė: Jau čia nebetoli už mūsų pa-
rapijos sienų atsirado tokie bedieviai, kad
pasistatė akmens altorių ir garbina kažin-
kokį „krivaitį“. Yra tenai vyriškų ir moter-
iškų koks dvylika ar keturiolika žmogysčių.
Dėkavoju Dievui, kad da į mūsų parapiją
tokie neįsiveisė, — o jau tokių yra daugel
po visą pasaulį. O jų, vaikeliai mano mie-
liausieji, kiek begalėdami saugokitės tos be-
dievystės „neskaitykit“ knygų! . . .

Cicilistų knygos esančios iš juodo po-
piero su baltais raštais (kiti sako su aukso
raštais).

Cicilistai skaitą tokias knygas, kur esą
parašyta, būk nesą nė Dievo, nė dūšios, nė
velnio, nė grieko.

Cicilistai saką, kad nereikia esą nė kara-
liaus, nė ponų, nė gubernatorių, nė policijos,
nė kunigų; kad nereikia esą nė pasnikų ga-
vėti, nė šliubo, nė vestuvių . . .

1904 metuose, pavasarį Žagariečiuose ir
Joniškiečiuose buvo šnekama, jog prieš Ve-
lykas ateisą į Skaizgirį tris šimtai ar tūk-
stantis cicilistų ir nukirsą tas pušis, kur ant
šventoriaus auga; jei tos pušis nuvirs ant
klebonijos, tai jie tik vieną kunigą užmušią
ir gana, bet jei ant bažnyčios, tai visus žmones
mušią. Pas Rudiškius gi šiteip šnekama: į
Skaizgirį ateisą daugybė cicilistų ir per pusę
persiskyrę ateisą ir į Rudiškius žmonių mušti.

Cicilistai burliokai¹⁾ iš kažinkur per šv.
Jurgį Žagarėje daug žmonių su peiliais su-
paustę, subadę.

Cicilistai Velykų naktį (1904) vos tik ne-
pasmaugę Senosios Žagarės klebono su ga-
spadine, „apieros“ pinigų tūkstantį du šimtu
rublių išvogę.

Apie Devintinį 1904 m. nudegę Skaizgiris.
Žagarės klebonas pasakojęs žmonėms, juog
tai cicilistai padegę: kažinkas matęs kokį
žmogų su skrybele iš vienos daržinės išei-
nant ir per laukus nueinant. Tuoju ta dar-
žinė ir užsidegę. Skaizgiriečiai gi matę tos dar-
žinės pašalėje piemenis popierosus deginant.

Anot Tuliočių Ginkaus cicilistai nuėję prie
karaliaus ir prašą, kad jiems leistų knygas
spauzdinti. Karalius sakęs: „jug jums nieks
negina, ar jūs neturite knygų?“ Cicilistai at-
sakę, kad męs nekokių knygų neturim, tiktai
kokias gaunam iš Prūsų, tokias ir teskaitom.
Tai karalius sakęs: „ar teip? tai aš to lig-
šiol nežinojau.“ Tuoj pasirašęs ir liepęs,
kad čia visokias knygas būtų valna spauzdinti.

1904 m. iš Jauneikių einant per atlaidus
viena moteriškė teip šnekėjo:

— Aš girdėjau, kad čia po Šimkūnus ir
po Trumpaičius esą daug cicilistų, kad jie
šneką, būk Pono Dievo nesą, būk dūšios
nesą. Aš norėčiau pamatyti, kokie jie yra.

— Tokie-pat žmonės, kaip ir visi; nė ko-
kios žymės jiems nėra ant kaktos; kad tai
tas cicilistas.

¹⁾ Pasigėrę burliokai troptininkai (šliperninkai).

— Aš norėčiau su jais pasišnekėti, ar ne-reiktų jiems teip, kai tas kazokas kad žydų rabinui padarė. Jau tą pasaką gal visi žinot?

— Ne, aš dar nesu girdėjęs, prašom pasakyti.

— Mūsų kunigas turėjo stotis ant ginčų su žydų rabinu. O žinai, kad žydų mažas vaikas daugiau už mūsų žmones žino. Teip ir tas kunigas jau su tuo rabinu bijo; žinos, kad sunku bus jį perkalbėti. Jie buvę padėję terminą už trijų dienų prisitaisyti ant to ginčo. Tas kunigas toks rūpestingas, toks nusiminęs. Atjojęs kazokėlis ir klausias kunigo: „kodėl tamsta toks nusiminęs?“ Kunigas dar nenorėjęs sakyti, bet kazokas klausias ir klausias prisispyręs. Kunigas ir pasisakęs, kad teip ir teip, su rabinu turįs atsikalbėti. Kazokas sakąs: „tai nekas, tiktai leisk mane savo vietoj, o aš su juo atsikalbėsiu. Kunigas ir leidęs. Ant sutartos dienos atėjęs rabinas. Kazokas tuoj stojąs į kunigo vietą, rabinas priėmęs, ir pradėję tokią kalbą: Rabinas klausias: „kuo mūsų pirmieji tėvai buvo vardu?“ Kazokas sakąs: „Adomas ir Jieva.“ Daugiau kazokas klausias: „kuo mano tėvas ir motina buvo vardu?“ Rabinas: „ką aš galiu žinoti?“ Kazokas tuoj tam rabinui už barzdos, nu duot su nagaika, nu duot: „kad aš žinau iš teip senų laikų, o tu dabar nežinai!“ — Tai teip reiktų ir tiems cicilistams išperti kailį.

Koks žmogus, eidamas išpažinties, pasisakęs kunigui, kad jis neturįs tikro tikėjimo, ir prašęs jo pamokyti. Kunigas jam atsakęs: „aš pašauksiu špitolninkus, išduos tau penkio laiką, tai tu ir turėsi tikrą tikėjimą.“ (Teip mokęs tikėjimo kokia 30 metų atgal kunigas Pocevičia Rudiškių.) *Sl.*

Pikta Valia.

L. Belmont'o piešinėlis.

Ėjo sykį žmogus ištolo, labai ištolo. Ėjo dieną ir naktį beveik be pailsio. Prakaitas srovėmis varvėjo per raukšlėtą jo kaktą, per išdžiūvusį ir nuo skausmų perkreiptą veidą, o jis tačiaus vis skubo ir skubo toliau. Ir priėjo prie gilios ir srovingos upės, kurios antras kraštas vos-tik buvo matyt toluomoje. Sudejavo, sustenėjo žmogus. Perplaukti upę negalimas buvo daiktas; o jojo tikslas, tasai gėsaujamas tikslas, buvo ten — ant antrojo upės krašto. Ten buvo rytas, ten ant dangaus skliauto rusvėjo blizganti švieselė, kuri pamažu ėjo vis didyn. Staiga kelių žingsnių atstume per ūkaną keleivis pamatė per upę tiltą. Šuktelėjo iš džiaugsmo ir paskubo tilto linkui. Jau buvo bežengias, kaip štai užstojo jam kelią didelė šmėkšla. Žmogus išsi-

gandęs atsitraukė. O šmėkšla paklausė jo storu balsu: „kur eini?“ ... Keleivis ranka parodė šviesą: „ten, atsakė, į šviesą.“ Šmėkšla pradėjo juokties: „neteisybė!“ Keleivis krūptelėjo ir gailiai pažiūrėjęs į ją drebančiu balsu tarė: „ten einu! ... Šviesa mane šaukia. Per kiauras dienas ir naktis skubu ten. Vona nemirštu iš bado, o tačiaus einu. Kojas turiu pažeistas, — o einu.“ — „Meluoji! išjuokdama atsakė jam šmėkšla: tavo balsas dreba, nes meluoji. Esi sotus ir sveikas. Meluoji!“ Ašaros pasirodė keleivio akyse. „Štai — mano kojos! žiūrėk! ir parodė jai savo kojas — sutinusios, sužeistos, kruvinos.“ — „Et, atsakė šmėkšla: nematau tame dar nieko stebėtino. Truputį įdrėskėi. O gal ... gal būt ... sumynei kelias uogas pakelėje ... tai ne kraujas“ ... Keleivis karčiai nusipyojo: „Štai — mano rankos!“ ir parodė liesas, nelyginant giltinės, rankas. — „Hm ... Hm ... sumurmėjo šmėkšla: neperdaug riebios, bet tai nieko dar nereiškia. Tu esi tvirtu sudėjimo. Pagalios tyčia save badu marini, norėdamas iššaukti žmonėse pasigailėjimą ... Juk turi pilną krepšį duonos.“ Žmogus drebančioms rankoms atidengė krepšį: jame buvo tik senų popierių pluokštas. Šmėkšla godžiai pasilenkė ant krepšio: „apačioj popierių yra duonos! — tarė.“ Žmogus iškratė krepšį ir parodė, kad jame tėra vieni popierai. „Ką-tik viską suvalgei,“ tarė šmėkšla. Žmogus pakratė galvą ir giliai atsidusęs nutilo. — „Leisk mane meldžiu, už valandėlės ėmė prašyti žmogus: leisk mane ant antrojo krašto. Tenai mano numylėtoji šviesa. Ten mano atgaivinantis meilės šaltinis, kurio trokštu ir įieškau. Leisk mane ten! ...“ — „Meluoji! rūsčiai sušuko šmėkšla: nori ten eiti ... kitų žudyti!“ Žmogus nusi-stebėjęs išplėtė akis: „aš? ... aš? ... te-galėjo ištarti: iškur tas neužtikėjimas?! ...“ — „Ba, turi juk peilį po švarku. Matau jį gerai, pasakė šmėkšla: turi jį ant krutinės.“ Žmogus nerviškai atsisegė švarką ir parodė nuogą krutinę: „jieškok!“ atsakė. Šmėkšla godžiai pradėjo kratyti keleivio rūbus. Nerado nieko. „Ba, gudrus esi! pasakė: pasislėpei sau peilį kur kitur, paslėpei jį gerai! ...“ Žmogus padėjęs ranką ant širdies pasakė: „Prisiekiu, kad neturiu jokių blogų norų. Einu tik ten — prie tos švieselės. Einu tikėdamas ją mane atgaivįsiant ... nors ant valandėlės, ant vienos valandėlės. Jeigu man nepasisektų priėiti, numirsiu nenuramintas. Širdis mano nutils krutinėj iš gailėsčio. Leisk mane!“ ... Šmėkšla pradėjo juokties: „neleisiu! nes meluoji ... Tavo širdis nenutils, nes širdies neturi. Nematau jos ... Šia peilis ir parodyk, kad

turi širdį! Tada leisiu.“ Žmogus šiek-tiek susirūpino. Už valandėlės gi energiškaai paėmęs peilį, — panėrė jį savo krutinėje. Puolo ant žemės . . . Apsiliejo krauju . . . „Isidūriau tiesiai į širdį . . . Matai? . . . Mirštu . . .“ Šmėkšla piktai juokėsi: „Nieko nematau . . . nieko . . . truputį raudono skystimo . . . daugiau nieko“ . . . Žmogus mirdams dar kartą pravėrė akis ir paklausė: „Kas tu esi? Pasakyk man dar nenumirus.“ Šmėkšla tarė: „apsimeti mirstančiu!“ Buvo girdėti baisus mirstančio žmogaus kriokimas. „Apsimeti mirstančiu!“ tarė dar šmėkšla ir pasilenkė ant jo. Mirštas iš paskutinių pasikėlė ant rankų ir pažiūrėjo į baidyklės akis. Tose akyse blizgėjo piktas džiaugsmas. — „Pažistu tave, prašnibzdėjo silpnu balsu žmogus: tu esi Pikta Valia!“ ir krito be žado. — „Mirė, tarė dar šmėkšla: idant neprisipažintų, kad meluoja“ . . . ir ramiai nuėjo sau. O aplinkui nelaimingo žmogaus lavono karkšėjo varnos, rengdamosi prie duosnios puotos . . .

Tiktai vėjas gaudžiai užė . . . . .

Vertė *Mikšas-Kipšas*.

Korespondencijos.

Vilnius. Korespondentas iš Vilniaus 29 gruodžio rašo į „Naprzód“, kad Vilniaus vyskupas Roop nuvažiuos prie Mirskio ir tarp kitko prašęs, kad daleistų išguldinėti tikėjimo dalykus lietuviškoj ir lenkiškoj kalboj. Ant to Mirski atsakęs: „to nėkuomet nebus, lenkiškoji kalba čia nereikalinga; arba viešpatystės kalba arba vietinės, kaip antai lietuviška; ant lenkiškosios negaliu sutikti.“

Vilnius 22. XII. 04 (s. s.). Čionykščiose vidutinėse mokyklose maskoliai visokiais būdais stengiasi mokslan einančiai lenkų ir lietuvių jaunūmenei įkvėpti rusų dvasią ir pažiūras. Tam tikslui jie vartoja yvairius priemonius: koncertus, mylėtojų spektaklius ir kt.

Ypatingai tuo atsižymi direktorius I-osios vyrų gimnazijos Jachontov. Kas metai jam užmanius gimnazijoje yra taisomi vadina-mieji „literatūriškai - muzikališkai - vokališki vakarai“. Besiruošiant ant tų vakarų tankiai daromos yra repeticijos, per ką gaišinami yra mokiniai nuo lekcijų. Bet tai direktoriui nerūpi, by tik dailiai išėitų vakaras. Jei kas gerai griežia ant smuiko arba kito kokio muzikališko instrumento, tai toks, nors ir menkai mokėdamas gali tikėties laimingai pabaigsiąs mokslą. Tokie-pat vakarai ruošiami porą-kart metuose ir internate prie I-sios vyrų gimnazijos, kame beveik didesnė pusė yra lenkų ir lietuvių. Atsiranda Vilniaus draugijoj tokių neišmanėlių, kurie, pažįstamų

mokinių pakviesti, lanko šituos vakarus. Nuo kelių metų vidutinėse Vilniaus mokyklose yra rengiami mokinių spektakliai. 1903 metuose pavasarį aštuntoji klasią I-sios vyrų gimnazijos net kareiviškame kliube lošė „Revizorių“ Raudonojo Kryžiaus naudai. Nuo praėjusių metų mokyklų valdžia išrado naują būdą jaunūmenei auginti: ji pradėjo kelti mokslan einančiai jaunūmenei vakaruškas, pedagogams vadovaujant. Pirmos tokios vakaruškos buvo pakeltos I-joj vyrų gimnazijoj pradžioj 1903 m. dėlei šimtmetinio jubilėjaus šios gimnazijos, antras — pabaigoje 1903 m. Ir ant pirmų ir ant antrų mokiniai aštuntosios klasios buvo užveždėtojai. Su skausmu širdies turime prisipažinti, jog nė lenkai, nė lietuviai, išskyrus kelias ypatas, neatsisakė tose vakaruškose dalyvauti. Mergaičių gimnazijoj vakaruškas kėlė adventuose. Neveizint ant to gana daug lenkų ir lietuvių jaunūmenės abiejos lyties šitas vakaruškas aplankė. Draugai, mokiniai ir mokinės! Supraskite, jog tai yra pinklės, į kurias nori mus rusai įpainioti! Ne dalyvaukite tuose spektakliuose, koncertuose ir vakaruškose, kuriuos rengia mokyklų valdžia ir nelankykite jų! Ten beveik ant kiekvieno žinksnio tampa išjuokiami ir niekinami jųsų tautiški jausmai! Vilniaus draugija privalo įkvėpti jaunūmenen tautišką dvasią ir sergėti ją nuo paklydimų. Užkviečiant kokiām mokiniui ant koncerto arba spektakliaus reikia išaiškinti, kokiām tikslui tai yra daroma.

Prasidėjus karui, vidutinėse Vilniaus mokyklose prasidėjo visokios rinkliavos tai Raudonamjam Kryžiui, tai sustiprinimui rusų žaginės, tai kareiviams apsirėdyt. Mažesnesėse klasiose prirenka gana daug, bet juo klasią vyresnė, juo anos duosnumas mažesnis; o atsitikus tokiai rinkliavai praėjusiame gruodžio mėnesyje I-joj vyrų gimnazijoje antrasis skyrius aštuntosios klasios nedavė nei skatiko.

Reališkoje Vilniaus mokykloje direktorius Dobrochotov po rinkliavos pasakė mokiniams šeštosios klasios kalbą, kurią aš žodis į žodį čia atkartoju:

„Dėkavoju Tamstoms už Tamstų aukas reikams rusų kareiviu, kurie kariauja ne tik už save, bet ir už Europos civilizaciją. Tai yra kova dviejų kultūrų; anos kultūros jūs nepažįstate, bet iš to, jog ana tauta stambeldiška, jūs galite spręsti apie jų doriškus privalumus. Jie nežino krikščioniškų dorybių, idealai jų materijališki. Jums, jaunikaiciams, ta tauta turi būti biauri, ir skaudu būtų kiekvienam iš jūsų, jei kas jus pavadintu japonu. Bet su gailėsčiu turiu pasergėti, tarp jūs yra japonai; aš juos nenurodau, bet iš jų pasielgimo jie mums žinomi, ir mės juos pabrėšime raudonu rašalu. Apie juos mės pranešime, kur reikia.“

Vėpla.

Laiškas iš Sibiro.

Jakutskas, Liepos 25 d. 1904 m. — Paгарbus Tautietei, Jūs gromatas, kaip apsergėtąją, teip ir atvirąją esu savo laiku apturėjęs, tik ligšiol negalėjau Jums atsakyti — dėl daugelio priežasčių. Pasitaikė teip, kad pačiame Jakutske nuo pat pradžios šių 1904 metų pasidarė didis suirims ir sumišims tarp valdžios ir išsiųstųjų politiškų nusidėjėlių. Daėjo net lig to, jog 57 ypatos (tos veislės) apsiginklavusios užsidarė viename namelij ir neketino iš ten išeiti, kol valdžia neišpildisianti 4 reikalavimų:

1. kad valdžia savo kaštu gabentu atgal į savo kraštą tuos, kurie pabaigia čionai savo baismės termina.

2. kad valdžia negintu susitikti su draugais, einančiais partijose toliau į šiaurę ar į rytus, pradant nuo Aleksandrovsko — centrališkos išsiuntinėjimo stovyklos, pas Irkucką — ligpat Jakucko.

3. kad valdžia nebaustų nežmogiškai už tai, kad viens-kits iš politiškųjų apsilanko pas savo draugus, apsigyvenusius kitose vietose, kartais net visai arti, pvz. 1 viorsto atstume.

4. kad jų už pasipriešinimą nebaustų. —

Tuos suvaržymus įvedę naujasis generalgubernatorius, grovs Kataisovs, tuoju, kaip tik atsitrakė iš bala-žin kur į Sibirą. — Pradžioje, regisi rugpiūčio 1903 m., senasis generalgubernatorius — kurs kada tai buvo net žandarų viršininku Varšavoje — Pantelejevs — tokių nedorų įstatymų nebuvo įvedęs, nors atsiremdams ant priežiūros taisyklių tą ir jis būt galėjęs padaryti.

Ziūrėkit tik, į ką pavirsta ištremims, jeigu valdžia, atgabenus už 19000 viorstų, paskui nebenori gražyti atgalos kitaip, kaip tik areštuotą — po etapu. Kas iš mūsų turi 3—4 šimtus atliekamus, kad galėtų išmesti tokį pluokštą ant kelio? Kiteip sakant daugumui čia ir prieitų liktis. Teisybė, čia žmonių ne daug. Tik 1 ypata ant 10 ketvirtainių viorstų, bet kam su prievarta dauginti gyventojų skaitlių? Iš Sibiro bėga net „katorginiai“, kurie sulyginant turi daug daugiau čionai laisvės, negu politikiėjai. Už sutikimą draugu, einančių partijose, pagal naujus cirkuliarus naujo generalgubernatoriaus, kaltininkai turi būti perkelti į pačias šiaurines vietas Jakutų krašto, į Kalimską, Verchojanską (Turuchanską) ir t. t. Už apsilankymą pas draugus be gubernatoriaus daleidimo — ta pati baismė, ką ir sutikimę partijų. Prieš tuos tai suvaržymus ir subruzdą visi ištremtieji, tiktai Jakutske, — kame tuomet gyveno arti 100 žmonių iš politiškųjų — tai apsi-reiškė žymiau. Negaudami geruoju to, kas reik, karštesnieji griebėsi už ginklo, švel-

nieji gi teip sau juos gelbėjo ir pareikalavo prašalinimo viršiau minėtų suvaržymų. Valdžia subruzdą, dar labiau ėmė sergėti ir išdavinėti naujus suvaržymus, nors minėtus (aukščiau) vis gi ant žodžio prašalino, tuos 57 gi žmones, ką buvo užsidarę, vietiniai kareiviai per 3 dienas šaudė, bet jie tenai teip gerai buvo pasislėpę, kad iš jų tik 1 tenušovė kareiviai ir tai netyčia, kaip šis išlindo iš-po priedangos. (Kareivių gi krito 2.) Mat, tarpe 57 politiškųjų buvo viens buvęs karėje su kitajiečiais (1900 m.) aficerius, kuris ir patarė jiems, kaip apsiginti nuo kareivių baidių šaudyklių. Per sienas kulkos lindo kaip per košę. Pagalios tie 57 visgi pasidarė ir dabar visi tebesėdi apkalti. Juos sūdjys apygardos sūdas šį mėnesį. Iš-pradžių buvo atiduoti kariškam sūdai, bet kaip vyriausybė apsidairė ir pamatė, jog tie pasipriešinimai pakelti pačios valdžios tarnų per neišmintingus cirkuliarus, tai ir atližo; kaltina tuos vyrukus ir merginas pagal posmus 13, 263, 266 ir 268 „Уложения о наказанияхъ“, seno išdavimo. Visuose posmuose siūloma „katorga“, bet vargiai jiems teks tokia baismė. Iš Maskolijos pribus 4 garsūs advokatai tiems 57 žmonėms apginti. Nuo pat pradžios to maišto valdžia visokiais keliais pradėjo gaudyti visas politiškųjų korespondencijas. Ką galėjo, išgabeno iš miesto.

Mane iškėlė už 250 viorstų į rytziemius nuo Jakutsko, nors pasiūlė vietą „участкового врача“, ką aš priėmiau. Algos duoda 2,200 rub., kas šiam kraštui visai nedaug, nes viskas ant 100% brangiau, ne kaip mūsų krašte, išskyrant tik mėsą, kurios pūds čionai niekuomet ne apsimok daugiau, kaip tik 3 rub., bet būna ir po 2 rub., po 2½ rub. Taigi dabar gyvenu kaime. Atvykau čionai 15 (28) III. 04 m. Iš pradžių, tai yra sausį, vasarį negalėjau rašyti dėl minėtų priežasčių, buvo begalo paojinga, o atsikraustęs čionai neturėjau nuo pradžios laiko, o paskui jau nebebuvo galima su svietu susirašinėti per 1½—2 mėnesių, nes išplūdo upės. Gyvenu ant dešinio kranto Lenos upės, turinčios čionai su salomis platumo suvirš 15 ar 20 viorstų. Kaip užplūsta, tai mės būnam visai atskirti nuo pasaulės. Tai atsitinka du kartu ant metų, pavasarį ir rudenį. Rudenį kartais irgi būna plūdas, bet ne dėl jų tuomet persitraukia susinesimai, o dėl to, kad Lėna tik pamažu teuzšala, ir tame laike negalima per ją jokiū būdu persikelti. Gyvenu dabar kaip „zokoninkas“, vienui viens, nės manoji parvažiavo į tėviškę, aplankyti savo senelių, kurie neapsistodami jos melzdavo, kad nors ant trumpo laiko pagryžtų. Pagaliaus jinai neištrivojo į pradžioje sėjos išlydėjau iš Ja-

kucko... Nors buvau aną met Jums ketinęs daug parašyti apie Sibirą ir jakutus, bet dabar matau, jog tai vargiai ar nekuomet negalėsiu išpildyti: vietos reikalai užima visą laiką. Mano apeliinkis didesnis, negu kai-kurios Maskolijos gubernijos. Ilgiausia linija istisai — daugiau kaip 800 viorstų, o skersai vietomis yra daugiau, negu 400. Gyventojų ant tokio ploto nėra daugiau, kaip 30,000. Turiu tik 1 felčerį ir 1 akušerką, ir mes turime aptarnauti tokį platumą! Žinoma, kad laiko visai nėra užsiiminti gromatų rašinėjimu. Todėl dovanokit man, brangūs tautiečiai, kad aš negaliu išpildyti net savo priza-dėjimų. Naujienų čionai jokių neateina, o jei ir ateina, tai tik tuomet, kai pas jus jos pasėsta. Šit ir dabar, apie karę jus turbūt žinote smulkių smulkiausiai (? Red.) ligi paskutinių dienų, mėgši nieko tikro nežinome, ar japoniečiai užveikė maskolius, ar maskoliai japoniečius. O gal jau gaunate ir lietuviškus laikraščius, kaip jau daleista spauda, ką sužinojau iš „Vilensky Viestnik“ (Nr. 26.), kurį man kasžinkoks geradėjis iš kasžinkur prisiuntė. Atsiremdams ant naujo komiteto ministrų nusprendimo, — kas priguli prie lietuviškos spaudos, — aš surengiau prašymą ir padaviau per Jakutsko gubernatorių vidaus dalykų ministrui, kad pervežėtų mano bylą ant naujų pamatų ir išduotų naują, lengvesnį nusprendimą. Atsakymo ankščiau, kaip po naujų metų, nelaukiu. Tiek šiam kartui! Lik sveiks. Sveikink drauges, draugus ir pažįstamus. Rašykit man, bet plačiau. Gromatą būtina apsergėkit. Sudiev, lig laimingesnių dienų!

L. V.

Laiškas atsarginio iš Sibiro.

Pabaikalis, 25. XII. 04. Mielas P.! Ar žinai, kaip greitai mes važiuojame? Išskaičiau, kad 3649 viorstus nuo Motiliovo (neprivažiavus stoties Čulim — Sibiro kelio) važiuoju 624 valandas, arba per valandą po 5 viorstus (424 sieksnius). O ką, ar ne greitai? Jei kur kitur ir su koku kitu reikalu važiuotume, tai toks „skubinimos“ žinoma, nekam galėtų patikti, o dabar mes džiaugiamės ir velytume dar lėčiau važiuoti, minėdami rusų priežodį: „Тут же здесь — дальше будущее.“ Verčiau šiltame vagonė be kokio priverstino darbo sėdėti, negu kur kokioj griovoj lindėti ir stengtis stambeldžiams japonams parodyti Kristaus mokslo prasmę — meilę artimo. — Pažinau šiek-tiek aficerių, nelabai, žinoma, didelių (nuo poručių iki pulkininkui) ir nežinau, ar bent vienas iš jų linksmas važiuoja. Su kuriais teko kalbėti, visi sako tą patį „на кой черт намъ это Манчурія, на что война!“ O mūsų ešelono viršinikas — rapulkininkas Budzilovič atsimindamas apie buvusį ministrą Vitte, kurį jis laiko kaip pirmučiusi karės kaltininką, kiti jo nevadina, kaip tik „podlec“, o įgėres tiek priešneka, kiek aš tik duris užsidarynęs ir tik ty-loms kalbėčiau. Bebelį laiko už idealą; tokiems, sako, reikėtų būti visiems didikams. Teip-gi, kiek žinau, nėvienas iš mūsų pulko aficerių nesitiki

galėsią japonus užveikti. Vienintelė viltis esąs Rožestveskio laivynas, bet ir tuokart, jei jam pavyktų paskandinti Togo laivyną, ir tuokart japonų neišmuštų iš Liaojano, arba bent reikėtų tiek-pat laiko ir žmonių padėti, kiek dabar japonas prie Port-Arturo.

Jei jau dabar aficeriai drįsta beveik viešai (žinoma savo tarpe) kritikuoti aukščiausiųjų darbus ir pilni pessimizmo iš atžvilgio į savo misiją, tai kare pasibaigus bus baisi demoralizacija visos kariūnės. Sugrįž daugybė invalydu, daugybė neteks duonos pelnytojų, ir ką laimės už visus tuos vargus, už visas fiziškas ir morališkas kančias? Spindančią cacą, kokį kryželį arba margą galiu-nelį, arba ubagišką pensiją tiktai tam kartui badui nuvargti. Bet to, kiek numanau, neužteks, kilis murmėjimas, o gal ir veikimas. Jei atsirastų koks žmogus, kurs sakytų, juog rusų viešpatystei Man-žurija yra reikalinga dėlei jos brangių kalnų, reikalinga sienoms praskėsti, kad daugiau erčios būtų (kaip vokiečiams arba valakams, kuriems gal ir ištikro savo tėvynėje perankšta paliko), kad daugiau būtų žmonių, kuriems galima būtų nukeliamaisiais mokesčiais apkrautus pirkinius kai-šioti, jei sakau, atsirastų, kas norėtų išteisinti val-džią už šitą karę, tam reikėtų patarti nors kartą pervažiuoti šitą kelią, kuriuo mes dabar važiuo-jame, o važiuoti ne kokiame eksprese, kurs galva-trūkčiais lekia, bet teip, kaip mes, arba dar pa-lengviau, kiekviename miestelyje pastovėti po val-andą, kita, pavaikštinti, paklausinėti čiabuvių, pa-siklausyti jų pasakojimų, pasiterauti apie prava-žiuojamo krašto ypatybes, žmonių reikalus, atidžiai įsiveidžėti į šalies išveidą, vienu žodžiu gaudyti žinias visais pajautimais, — ir pamatys, kad mūsų viešpatystėje kiek nereikia yra kalnų, žemės, miškų, upių, ežerų su visais paslėptais juose turtais, kiek nereikia yra žmonių, bet nėra kultūros, nėra kam tuos turtus žmonių gerovei ir laimei apversti. Įsi-painioję gi į tokį sunkią karę, mes netik savo kultūros nepakelsime, bet dar daugiau nustosime kultūriškų spėkų, pražudę galybę jaunimo, galybę turtų, kuriuos būtų galėta kultūros tikslams padėti. Ir ištikro, nuo pačios Volgos pradėjus, valandų valandas važiuoji, kolei privažiuoji kokį nusususį kaimelį, ir tas tik parazitauja prie geležinkelio. Kokia grožybė Uralo kalnų, kiek ten esą turtų, o žiūrėk kur žiūrėdamas, niekur nematyt gyvybės zenklo. Kiti Uralo kalnai esą iš vienos geležies sukrauti, — lauzk tik ir liek, ir gaunama 95% grynos geležies. Visas Uralas prigulys „udielų“ valdybai, kiteip sakant, pačiam karaliui. Ši valdyba anot vieno žmogaus pasakymo, stovi, kaip šuo prie šieno — nė pats ėda, nė kitam duoda. Atsiradę keli ūkininkai, norėję kokį kalną kasinėti ir žadėję tam tikrus mokesčius užsimokėti, bet valdyba nė mokesčių nepriėmusi, nė leidusi kasinėti...

Per Sibirą važiuojant beveik iki Tomskui „steipi“, kiek tik akimis apskrieji, — vis lankos, krūmeliai ir kur ne kur nuskuręs sodžius atėjūnų burliokų. O nuo Tomsko — miškas, miškas ir miškas. Per kiauras dienas nieko daugiau pro langą nepama-tysi, kaip tik mišką įvairiame padėjime: kur iš-dziuves, kimpinių išestas, kur vėjo išlaužytas, kur žmonių iškirstas, o kur nejudintas, sveikas, gražas. Per porą šimtų viorstų nuo Irkutsko prasideda kiek gyvesnis kraštas, tankiau matyt laukai ir so-džiai. Prie kelio buvo keletas anglių kasyklų. Anglių esąs storas klotas, tiktai 8 sieksnių gilumo.

Į Inokentjevską atvažiuoju nakti. Ant ryto-jaus mūsų ešalona žiūrėjo kažikoks jenerolas iš Petrapilio, žiūrėjo drabužius, aptaisymą, ypačiai šiltuosius daiktus, kurių kareiviai nešaltai žiemai

turi užtektinai: kailiniukus, papachą, šiltus marškinius, šiltas kelnes, antpilvius, antausius, vaikus ir milinius ausis ir bašlykus. Kieno buvo prastesni arba per maži, — tuojau apmainė tę-pat intendantūra. Netik mūsų ešeloną žiūrėjo, — žiūrėjo visus, kas tik pravažiuoja į rytus, — ir nepavirštinam.

Tą pačią dieną (24. XII), bet naktį privažiuoju prie Baikalo. Niekur negalėjom ankščiau patirti, kaip važiuosime, ant „ledokolo“, ar geležinkeliu aplinkui Baikalo, ir labai apsidžiaugėm patyre, kad važiuosime kalnais, aplinkui Baikalo. Netoli stovėjo „ledokolas“. Nubėgome žiūrėti. Kareivių sargyba neleido artyn prieiti. Tuojau vienas apiceris nubėgo pas komendantą ir gavė jo leidimą išvaikščiojom visą ledokolą „Baikalą“. Tik neleido mūsų į mašinų buveinę: tenai nieko neleidžia, nes vieną kartą buvė įleidę koki jėpaną apiceriškai pasirėdžiusį. Dabar nebėgti nė formai.

Didus „Baikalas“ nėra ką sakyti: jame telpa 27 vagonai apacioj, o ant augšto 300 arklių, 3000 kareivių, kelios dešimtys vežimų. Per Baikalą perkelia per 2 val. 20 minutų (nuo vieno krašto iki kitam, iki Tanchoi, yra 42 viorstu). Per visą vasarą darydavę 4 reisus į vieną pusę ir keturis į kitą. Pradėjus funkcionuoti naujam geležinkeliui aplinkui Baikalo, „Baikalas“ važinėja rečiau. Šiandien Kalėdų dieną, pirma diena jis stovi ir ilsis — caro buvė liepta duoti jam šventę. Tik dėlto ir mes gavom važiuoti geležinkeliu, nes mūsų eilia būtų buvę ant laivo keltis.

Mažai temiegojau šią naktį, gal tik kokią valandą ar dvi. Iki ketvirtai nakties pavertėm žiūrėdami „Baikalą“, laipiodami ant ežero krantų, — viršūnės kalno negalėjom priipti, begalo status. Dienai austant išvažiavom, ir aš tuojau atsikėliau, kad nepraziūrėčiau grožybių. Iš vagono nedaug tematyti, todėl nuo pirmo sustojimo nubėgau ant paskutinio tormazo iš užpakalio, ir čia išstovėjau visą dieną, kolei saulė nusileido. Nemačius tiesiog negalima numanyti, kas tai do kelias ir kaip jis padarytas. Iš visos pusės augščiausios uolos, stačiai stačios ir vėjo ir laiko išdraskytos, iš kitos pusės čia-pat vanduo. Kelias beveik be pertrūkio iškaltas uoloje. Kiteip ir negalima, nes vakarų kranto uolos stačiai nusileidžia į vandenį ir už kokių 10 sieksnių nuo kranto esa iki pusėi viorsto gilumo ir dar giliau (sakė inžinierius, prie statymo buvęs). Ant 80 viorstų tarpo pravažiavom gal kokias 60 tunelių ir galerijų, padarytų tyčia, kad atskilusios uolų skeveldos neužgrįžtų ant traukinių, nes „obvali“ atsitinka tankiai. Ilgiausias tunelis 485 sieksnių ilgio. Kiti dar nevisai užbaigti, dar tebeliginami. Atmenu buvau skaitęs peikiamą straipsnį apie tą geležinkelį, ir turėjau visai kitokią nuomonę, bet dabar pamatęs negaliu ir nieks turbūt negali jo peikti; jis esąs vienintelis toks visoj pasaulėj. Funkcionuoja neblogai, — praleidžia po parą 17 porų traukinių. Dabar leidžia juo tiktai karūmenės traukinius; nuo sausio mėnesio pradėsią leisti ir krasos traukinius. Kas kita klausimas, ar negalėjo be jo apsieiti. Būtų galėta apsieiti, jei ministrų komitete būtų buvęs nors šioks-toks sutikimas. Pradžioje buvę nutarta pastatyti 3 „ledokolas“ ir jų būtų užteke, sprendžiant pagal veikimą pacio mažojo iš užmąnytųjų, būtent „Baikalą“. Bet galų gale užveikusi kita pusė ir pradėjo kalti, kaltinai kalti, kelią aplinkui Baikalo. „Ledokolai“ būtų prekyviavę visi trys kokius 5 milijonus, o geležinkelis prekyviavo mažų-mažiausiai 50–60 milijonų. „Ledokolu“ galima persikelti per Baikalą per 2½ valandos, o geležinkeliu išsina visa para. Darbo žmonėms verčiau ant ledokolo keltis, o turistams verčiau geležinkeliu važiuoti. Bu-

vęs prie geležinkelio kalimo inžinierius pasakojo, kad prie kalimo praužė 1½ karto daugiau žmonių, negu dabar karėje (žinoma iš procentų atžvilgio).

Iki šiam laikui pravežta 5 laivai „подводный“, dar vešią 10 laivų. Jų greitumas po vandenių 6 viorstai per vadandą; abejojama, ar su tokiu greitumu pagis bent viens japonų laivą. O gal dar ir patįs nusėks, nes dar esą maža išmėginti.

Revizorius „Байкальской переправы и круго-байкальского передвижения“ (lenkas Kulčicki) pasakojo man, kad turėjęs įsakymą apie perkėlimą į vakarų pusę visų sužeistų ir ligonių, ir praėjusią naktį pravažiavęs paskutinis sanitarinis traukinys: mat buvė Kuropatkinio įsakyta visiems ligonbučių užveždams parengti vietą 45,000 laukiamų sužeistų, — todėl visus, ką-tik galėjo išvežė. Laukiamas susikirtimas su japonais. Gal mes į patį laiką nuvažiuosime.

Nežinau, ar išskaitysi; krato, sunku rašyti. Charbine tikiuos rasiąs „Vilniaus Žinias.“

Lik sveikas! Bučiuoju P.

27. XII. 04. Šiandien nuo 4 val. ryto iki 9 val. vakaro atvažiavom tik 50 viorstu. Per naktį dar tikimies kokia 20 viorstų nuvažiuoti. Tai kaip skubinamės!

Visi apiceriai begalo nusiminę, ir nė vienas nesitiki galėsia japonus užveikti. Kiek girdėti Kuropatkinas žada galutinai ir pabaigtinai susikirti su japonais. — Viso labo! P.

„Rūtos“ atsiliepimas.

Gerbiamoji Redakcija!

Pasilaikydami už garbę ir priedermę, pranešam gerbiamajai Redakcijai apie įsikūrimą Krokuvoj Lietuvių Draugovės „Rūtos“, pasirengusios atlikti abelnuose Lietuvių reiklauose bendroviškai-moksliskąjį darbą (platinioj to vardo reikšmėj), atsikračiusios nuo politiškių doktrinų, t. y. liuosos nuo visokio partyviškumo ir sektišumo. Svarbiausiu mūsų Draugovės uždaviniu, kiteip sakant, tikslu viso mūsų veikimo bus dabar ir ateityje: pažinimas lietuvių dvasios istorijos iš atžvilgio istorijos visos žmonijos. Žinome tačiau, tautiškąją Tiesą dar galutinai neišsemiant absoliutiškosios Tiesos, esančios visos pasaulės tikslu. Taigi trokštame vienybės ir vienybės vardu darbuosimės, trokšdami sujungti tai, ką perskyrė ir išblaškė pergalė, arba piktoji valia. Tauta, stokojanti išvidinio harmonijos, kankinama bepaliovos vaidais ir kerštais, tolydžiais gaisina savo gaminamąją galę ir prilygsta suskurdėliui, elgėtaujamam pasigailejimo ir pašalpos. Mes mylime tėvynę, bet toje meilėje norime būti drąsiais, skaistadūšiais ir diržingais. Jei reikalaujame, kad svetimos tautos mus suprastų, garbintų ir mylėtų, tai privalome ant visados išsidžadėti erzinančios ypatingumais pakraipos ir atsakančiai užlaikyti toleranciją sulig svetimosios tautiškosios sąmonės. Užgimę tokiose sąlygose, kada nelaukus prašalinimas svetimosios kalbos gal tik užkenkti mūsų tautiškiems reikalams ir mūsų trūso našumui, duodame skaištų pa-

veizdą mūsų jausmų, publikuodami Draugovės įstatus dviejose kalbose ir gerbdami svetimąją kalbą išvidiniame Draugovės gyvenime. Ilgainiui, kuomet būsime turtingi gyvenimo pabūklėmis, prisitartysime širdimi prie artimiausių mūsų tautų, kad būtų sutverta skaistesnė mintis, kuri išblaškytų tautiškujų egoizmų rūką ir aibes tik kerštus sukeliančiųjų doktrinų, kuri patvirtintų, kad tautiškas rėdas, o tauta (liaudies minia) tai ne vis lygu. Giliai jaučiame, reikalingą esant širdžių ir omenų vienybę tame svarbiame darbe — išnaikinime politiškujų prietarų, tvankinančių tautiškaį Tiesos dvasioje tarpimą ir niukojančių išnašią gaminamąją galę, teip galingai apsiareiškiančią Dailoje, Dainoje. Joki doktrina neturi tos skaisčios ir teip patraukiančios galės, kokia apsipuošus yra Daina, pagimdyta mylinčiojo Tautos Tiesą iščiuje. Todėl gi trokštame prisidėti, kad Lietuvii tauta, kaip senasis Baublys, vienbalsiai užšauktų galingą Giesmę ir atsakančiai atkirstų tiems, kurie daro jei neteisybę.

Imamės kultūriškojo darbo (tikroj to vardo reikšmėj), norėdami tam tikslui suvienyti netik brolius Lietuvius bet ir skaisčiai manančius etnografiškosios ir geografiškosios Lietuvos mylėtojus (nežiūrint kokiai tautai priklausytų). Gerbiame skaisčius persitikrinimus svetimų mums idejoje ypatų, bet širdingai jaučiančių ir prakilniai manančių. Užlaikome idėjišką vienybę netik su broliais Lietuviais, velkančiais nykų gyvenimą svetimoj šalyj, bet teipjau ir su tais svetimtaučiais, kurie gerai velyja mūsų Tėvynei.

Teip besielgdami, ko gi mes trokštame? Štai kad mus atsakančiai priimtų, nusvertų ir suprastų. Kad nebūtų traukiamas mūsų trūsas ir tikslas, kilęs iš geros valios. Kad nebūtų kariaunama prieš mus nedorybės pabūklėmis vien už tai, jog stovime po anai erzinančios politikos pusei, jog mūsų tikslu yra Tiesa, o ne bendroviško partvyškumo fanatizmas, kad nedrabstyų mus purvais už tai, kad mylime Grožę, apsiareiškiančią Vienybėje, o niekiname piktųjų instiktų Biaurybę.

Nenorime būti nė Lietuvii tautos vadovais, nė mokytojais. Nestatome save augščiau visos lietuviškos inteligentijos — kaip ištikimiausiejei vaikai. Mes gerbiame gaminamąją plačios liaudies valią, tikėdami į galingąją Lietuvii tautos spėką; todėl gi atmetame paradoksišką nuomonę — būk inteligentija laikanti kultūriškojo gaminimo ir dvasiškojo vadovavimo monopolį. Tauta tai minia, susispietęs gaivalas. Kas nemyli liaudinės minios, tas nemyli tėvynės. Taigi velyjame būti mūsų Tėvynės pagalbininkais, patarėjais, negu savimi besipuikuojančiais dema-

gogijos mistras. Trokštam išdainuoti nenuraudotas Lietuvos dainas, surinkti ir glamonėti tą brangų turta, nuplėšti tautos kančias, vargus ir rūpesčius, atgaivinti mūsų širdyse gestančią slaptaus mokslo Ugnį... Žodžiu sakant, geidžiame kad minios valia veiktų per mus ir mumise, o ne kad mūsų valia būtų tautos engėju, skirstančiu vienybę į partijas, viena su kita besikaujančias ir žūnančias neapykantoj. Kiekviena tauta privalo keroti gamtos priliktu keliu, t. y. taikoj su gamtiškomis tiesomis, pareinančiomis nuo sąlygų, kokias įsteigė Praeitis ir Dabartis. Žaginimas tų tiesų (susimanant ar nesusimanant), sujungtas su norais staigas perdirbimo tautos pagal svetimo kurpalio, sukelia bendrovišką anarchiją, kurioj grimsta ir žūna visokeriopus svetimos valios pasiryžimas. Tauta, kuriai išplėsta ligsvarybė ir naturališkas tikslas (kelias), yra lyg meteoras atskirtas nuo savarankių žvaigždžių ir žūnantis ermideryj. Todėl gi netrokštam, kad Lietuvii tauta būtų Europos pova ir bezdžionė apsidžiaugimui įvairių „kulturträgerių“, bet velyjame, kad būtų savimi savo atvirume ir užrašytų baltuosius Knygos likimo lakštus savąja, o ne svetimąja, t. y. vogtąja, mintimi.

Nešalinamės nuo skaisčiųjų europėjiškos kultūros dalių, neskiriame (nė mintyj, nė darbe) Lietuvii tautos nuo kitų tautų, turinčių bendrą likimą, juoties atvirai išpažįstam, kad mes tikime į kultūrišką visų tautų ir liaudžių bendradarbiavimą; esame giliai persitikrinę, kad tauta gali būti liuosa tiktai tarp liuosųjų ir toj liuosybėj našiai tolerantiškųjų, nusikračiusių kultūriškos ir bendroviškos geidulių hegemonijos; mes pripažįstam, kad likimas vienos tautos apsunkena teipogi ir kitas tautas... Vienok netikime, kad Lietuvii tauta galėtų gyvuoti gaminančios galės suskurdime ir minties trupiniais, nubirusiais nuo stalų miestiškosios civilizacijos, gimdančios išparpėlių ir proletarijų kariūmenę — ekonomiškojo ir morališkojo vargo vergus... Todėl gi, tat suprazdami, šaltai žiūrėsimė į darbus tų brolių Lietuvii, kurie tautos alkį nori prašalinti svetimojo trūso duosnumu, o troškima — mėslais (!? Red.) miestiškosios civilizacijos, paremtos ant žandarmo — socializmo (!? Red.) ir kitų „izmų“.

Politiškos „taikos dvasia“, apie kurią minėjo tūli lenkiškiejei laikrašciai, nėra mūsų pirmuoju ir ypatingu tikslu. Apreiškiame tą vardan nuoseklumo, kad paskui išsisaugoti aršių nesusipratimų. Nėsame politiška partija, nė „tautiškuoju rėdu“, kad galėtumėm skelbti politiška sątaiką užsitraukdami istorijos sprendimą. Paliekam tą politikoma-

nams (?-Red.), su kuriais mes nieko bendro neturime. Tuotarpu išpažįstam, kad mes darbuojamės dvasioj „moraliskai-kultūriškos taikos“, norėdami suteikti pavyzdį, jog galima veikti neskriaudžiant bendroviško ramumo. Tačiau ir tokio pavidalo „taikos dvasia“ privalo būti ne tikslu, bet mūsų veikimo pasekme.

Ką gi tariamės veikti, norėdami įvykinti mūsų Draugovės tikslą? Tuotarpu esame silpnūs (ypač materijališkai), ir išstatyti ant visūmenės neišsitikėjimo, taigi šiandienykščiai mūsų užmanymai yra kodroviausieji. Norime padėti mūsų veikimo pamatą keliais referatais, pavidale draugiškųjų pasikalbėjimų, pašvęstų tyrinėjimų Lietuvių literatūros, istorijos, mitologijos ir tautiškosios poezijos, atsižvelgdami teipjau ir į bendroviškąją sąmonę augščiau apribotoj dvasioj. Susiorganizavę ir padėję pasiturintį gyvavimo pamatą, tariamės darbuoties angštesniose kuopose, patyrimui Lietuvos praeities ir dabarčio iš atžvilgio į visūmenišką kultūros ūgį. Sykiu rūpinsimės talkininkauti tai lietuviškos inteligentijos daliai, kuri neveda politikos ir skaisčių dvasios elementų nenaikina partuviškoj kovoj, bet stropiai darbuojasi kultūriškam Lietuvos pakėlimui, nagingėdama jos slapčią praeitį ir rinkdama garbingas dingusių dienų liekanas, liudydama reikiant garbinti tas, kas amžina, o niekinti tas, kas yra valandos ūpu. Netendentiškas svetimtaučių triūsas (ypač Lenkų ir Rusinų), Lietuvių tautos labai pakeltas, atsilieps mūsų širdise dėkingu atgarsiu.

Tikime, kad mūsų veikimas atitaisys galėtinus melus besąžiniškųjų (?! Red.) viešos opinijos vadovų kaip svetimųjų, teip ir susidurinčiųjų su Lietuva tautų, skelbiančių moksliskus „nonsensus“ apie „pavojų dėlei atgijimo tautų“, — kad prisidėsime prie išaiškinimo daug keblių uždavimų ir pastūmėsime augštesnio pobūdžio ypatas prie gryniesnio pažinimo Lietuvių tautos. Visa toji popierinė kova Lietuvių prieš Lenkus ir Lenkų prieš Lietuvius ištiko vien dėlei nesupratimų, kilusių iš obskurantizmo ir atkaklios netolerancijos. Šiandien nebeapkanka rašyti sentimentaliskas litanijas apie tėvynės meilę, mintį besirokuoti tautiškoju Perkūnu ir nuolatos kolyti svetimšalius už senobinius pamirštus nusidėjimus . . . Šiandien reikia kalbėti veikimu, kad žodis nemeluotų minčiai, o mintis širdžiai . . . Šiandien reikia veikti, o nerėkauti, ne erzinti vardan paskambėjusių šauksmų . . . Ne pešties dėlei to, kas pragaišino tėvynę, bet rūpinties, kad tėvynė būtų, atgytų . . . Reikia gi galų gale išsimokyti gyventi teip, kaip pridera krikš-

čioniškos kultūros valstiečiui, išmanančiam, kad tauta turinti gyvavimo valią nepražus net ir baisiausioj pavojaus valandoj. Nieks teip neteršia savo tautos, kaip tas, kurs griaudamas savo Tėvynės šlovę, darto šlovę svetimos tautos. Prasi-drąškim pavadinti tą barbarizmu, politiko-manijos vaiku.

Mūsų veikimas gali palengvinti svetimtaučiams susipažinimą su etnografiškąja Lietuva, taigi yra tiktai kultūriškas. Kovos prieš mus tik žmonės piktos valios. Tiems atsakys mūsų darbai, pradžioj gal būti silpnūs ir trupūs, kaip pats žmogus, bet ilgainiui gal subrendę, sudrūtėję ir sudiržėję kaip Lietuvos dūšia.

Tikime! Ir todėl veiksime ne vardan tautiškiųjų egoizmų, bet vardan vienintelės Idėjos, bendros visoms tautoms. Tarnaujame Lietuvai, o per Lietuvą gerbiame Tiesą ir Teisybę.

Štai mūsų Credo. Elgiamės atvirai, kad mums neišmėtinėtų, kad mes neišmanome, ko trokšti ir ką veikti, kad mes suvadžiojame tik širdis. Mūsų Credo yra tūlo pavidalo memento tiems, kurie aršiai sveikina kiekvieną naują mintį ir nuduoda, jos „nesuprantą“.

Vienok vilimės, kad gerbiamoji Redakcija galėtinai parems mūsų užmanymą, o šį laišką bus maloni apgarsinti „Varpe“.¹⁾

Su tikra pagarba

Pirmsėdis: Juozas Gerbačiauskas.
Sekretorius: O Varnas.

P. S. Kituose svarbesniuose dalykuose atsikrepsim atsišaukdami prie Maloningos Redakcijos biskelį paskiaus. Tuomi sykiu trokštame susipažinti darbuose.

Krokuva 19. IV. 1904 m.

Nuo Redakcijos.

Drauge su pasirodymu Lietuvoj cenzurotųjų laikraščių įvyksta naujas susigrupavimas raščiųjų spēkų, naujas darbo padalinimas. Kultūriškasis darbas, kuris pirma buvo draudžiamas, dabar, tam tikrose ribose, tampa legališku darbu.

Vaisium tos atmainos yra pirmiausia išnykimas klerikalų spaudos užsieniuose, o paskui persikėlimas gan didelės dalies mūsų bendradarbių į legališkojo darbo dirvą. Užsieninės mūsų spaudos darbai dėlei to teipgi turi nukrypti į kitą pusę: dabar mums nebėra reikalo spaudzinti užsieniuos tokius raštus, kuriuos galima spaudzinti pačioj Lie-

¹⁾ Šis „Rutos“ atsiliepimas, prisiųstas mums balandžio mėn. 1904 m., dėl tūlų priežasčių tapo atidėtas. Atsiliepimo kalba palikta mažne neliesta, pataisyta tik rašyba. Apie apreikštas „Rutos“ pažiūras mes atsiliepsime kitą kartą. Red.

tuvoj, todėl lieka mums atlikti tik tai tautiškojo darbo dalis, kuri dėlei įvairių priežasčių negali būti atlikta pačioj Lietuvoj po akių šiokių arba tokių cenzorių.

Bet, kaip ir pirma, mes negalime visiškai nusikreipti nuo Lietuvos gyvenimo ir jo yvairių apsišreikšimų. Lietuvos legališkoji spauda, ypač jos tautiškai-politiškas veikimas, jos taktika, jos darbai neturėtų būti mūs ignoruojami.

Ši valanda yra svarbi valanda tautiškojo mūsų gyvenimo, stato mus daug svarbių klausimų ir laukia nuo mūsų atsakymo, bet... nesulaukia. Argi da ilgai reikės laukti?...

Atsakymai.

Bendradarbiams. Tokių raštų, kuriuos galima talpinti cenzūruotuose laikraščiuose, mums nebesiūskite.

B-lis ir K. Po Jūsų raštais nebuvo parašų. Mes pažymėjom Jūsų atliktą darbą senais Jūsų pseudonimais: mes nenorim imti ant savęs atsakymo nė už vertimo tikrumą, nė už išreikštas straipsniuose pažūras. Tikimės, kad toks mūsų apsiėjimas nebus priimtas už piktą, juo kad ne sykį buvo mūsų prašyta ženklinti straipsnius savo pseudonimais.

Vėplai. Tamistos korespondencija mums tinka. Meldžiame daugiau.

Varšaviečiai. Ačiū už prisiųstą „ultimatumą“. Apie „Zinias“ mes nieko nesame girdėję. Gal nesusipratimas? — Nepatingėkit, meldžiami, mums ir daugiau žinių suteikti.

P-lui. Laiškai iš kelionės į Mandžiuriją galima būtų ir cenzūruotuose laikraščiuose apgarsinti.

Vyr. Kodėl nieko nerašote, nieko nesvarstote, nesirūpinat? Argi viskas gera, kaip yr?

Aukos L. D. P. reikalams 1904 m.

V. B. iš Londono 1,22 mk.

P. A. 20 r., — Ts. 25 r., — 2. IX. pinigų keitimas 3 r., — 9. XI. Šiauliai

9 r. 87 k. = 57 r. 87 k. = 124,70 mk.

Pelnas nuo slapto vakarėlio 37 r. = 79,55 mk.

205,48 mk.

Buvo (žr. „Varpas“ Nr. 11 p. m.) 2214,95 mk.

Iš viso 2420,43 mk.

18/II. 05. M. Saunus.

Kankinių Komiteto apskaita

už pirmąjį pusmetį p. m. patalpinta „Ūkininke“ 1904 m. Nr. 12.

Prisiųstieji rankraščiai.

Litvomanai — drama 4-iuose veikimuose, Lietuviai Lenkijoje, Lenkų adresas lietuviams, Sapnas *Pienavijos*.

Prisiųsti R-jai nauji spaudiniai.

K. Marks ir F. Engels. Komunistų manifestas. Vertimas iš vokiško. Prekė 20 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 52 vid. 8°.

Laidokas. Ašis. Apysakėlė iš dabartinio gyvenimo. Prekė 5 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 15 in 8° min.

Vienos revoliucija 1848 m. (Austrijoj.) Prekė 12 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 31 vid. 8°.

Ar dabar yra baudžiava? Antras pataisytas spaudimas. Prekė 15 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 48 vid. 8°.

Kas yra o kas bus! (Pasikalbėjimas apie konstituciją.) Darbininkas ir karalius. (Eilės.) Antras pataisytas spaudimas. Prekė 10 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 16 vid. 8°.

Naujas pilnas orakulas arba knyga burtų, monų ir visokių paslapčių ir praktiška Comte C. Saint-Germain'o delnažinystė. Su paveikslėliais. Surinko ir išguldė iš svetimų kalbų J. Laukis. Chicago, Ill. Turtu ir spauda „Lietuvos“ 1904, pp. 414 in 8° maj.

J. Mėmelė. Pirmosios gegužės balsai. Eilės paaukautos miestų ir sodžių darbininkams. Prekė 12 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 55 in 8° min.

Dėlo žmogus lieja prakaitą? Palyginimai ir paveikslėliai. Su ilustracijomis. Pagal F. D. Warren sutaisė ir išleido J. O. Širvydas. Prekė 10 c. Plymouth, Pa. Spauda „Vien. Liet.“ 1904, pp. 15 in 8° maj.

Lietuvos aidos (Klänge aus Litauen). Išleistojis ir visūn tiesūn sūvininkas Vilhelmas Storost, Tilžėje, pp. 72 + IV in 8° maj.

D-ras A. Bacevičė. Istorija abelna. Dalis I. Nuo seniausių laikų Kynijos — 2800 m. pr. Kr., iki galutiniam išdalimui imperijos Aleksandro Makedoniškojo 146 m. pr. Kr. Chicago Ill. 1904. Turtu ir spauda „Lietuvos“ pp. 498 vid. 8°.

Prof. R. Vipper. Trumpa senobės istorija. Iš rusiškos kalbos vertė D. (Su paveikslais ir žemlapiais.) Chicago Ill. 1904. Turtu ir spauda „Lietuvos“ pp. 305 vid. 8°.

Katalikiško laikraščio *Žvaigždės Kalendorius* 1905 metams. Kaštu ir spaustuvėje Lietuvių Katalikų Spaudos Bendrijos. Shenandoah Pa. pp. 80 vid. 8°.

„Vilties“ Kalendorius 1905. (Antri metai.) Shenandoah Pa. 1904, pp. 76—88 vid. 8°.

Hendryk Sienkewicz. Quo Vadis. Nerono laikų apysaka. Tomas pirmas. 1904. Shenandoah Pa. „D. Vilties“ spaustuvėje pp. 278 vid. 8°.

A. Niemojowsky. Dantys už Dantį. Apysaka. Shenandoah Pa. 1904. „D. Vilties“ Knygynas Nr. 1. pp. 41 in 8° min.

Gui de Maupassant. Draugai. Lietuviškai išguldė Jonas iš Parubėžės. Shenandoah Pa. 1904. „D. Vilties“ Knygynas Nr. 2. pp. 29 in 8° min.

A. Rusell Weeks. Karalių Širdis. Lietuviškai išguldė V. S. Shenandoah Pa. 1904. „D. Vilties“ Knygynas Nr. 3. pp. 37 in 8° min.

Lietuvių Laikraštis. Literatūros, mokslo ir politikos savaitinis (nedėlinis) laikraštis. Leidėjas A. Smilga. Redakcija ir administracija Peterburge Ekaterininskij kan Nr. 10. Pirmas numeris išėjo 18 lapkričio (1 gruodžio) 1904 in 4° pp. 10.

Vilniaus Žinios. Pirmasis lietuvių dienraštis. Petras Vileišis įsteigtojas. Redakcija ir adm. Vilnius Antakalnio gatvė 6. Pirmas numeris išėjo gruodžio 10 d. 1904 m. in fo. pp. 4.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas. — Spaudinta pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.